ARH Diss. B-26674

T A R T U R I I K L I K Ü L I K O O L

Üldise Ajaloo Kateeder

Maimu Hallik

ERNST THÄLMANN - SAKSA TÖÖRAHVA JUHT

Diplomitöö

Juhendaja
dotsent L. Roots

Tartu 1969

SISSEJUHATUS

"Kommunistid erinevad teistest proletaarseist parteidest ainult selles, et nad ühelt poolt eri rahvuste proletaarlaste võitluses esile tóstavad ja kaitsevad lópuni kogu proletariaadi üldisi, rahvusest sóltumatuid huvisid, teiselt poolt selles, et nad eri arenemisastmeil, mis proletariaadi ja kodanluse vaheline võitlus läbi teeb, esindavad alati liikumise kui terviku huvisid.

Kommunistid on seega tegelikult kóigi maade töölisparteide kóige otsustavam, alati edasi minema óhutav osa ..." [1] kirjutasid K. Marx ja F. Engels.

Ernst Thälmann oli Saksamaa Kommunistliku Partei liige, selle partei juht. Oma elu pühendas ta võitlusele saksa töölisklassi ja kogu töörahva elutingimuste parandamise eest. Revolutsioonilises tegevuses võitles Ernst Thälmann uut tüüpi partei, kommunistliku partei eest Saksamaal, mille eesmärgiks on proletariaadi diktatuuri kehtestamine ja sotsialismi ülesehitamine.

Ta pidas järjekindlat võitlust töölisklassi ühisrinde loomise eest, eriti suurt tähelepanu osutas töö-le ametiühingutes, noorte- ja teistes organisatsioonides.

---

[1] K. Marx ja F. Engels, Kommunistliku partei manifest, Tallinn, 1966, lk. 46.

Ernst Thälmanni elu läbib punase niidina võitlus demokraatia eest, militarismi ja fašismi vastu.

Esitatud diplomitöö on pühendatud Ernst Thälmanni elu ja tegevuse tundmaõppimisele.

Teoreetilistel seisukohtadel on aluseks marksismi-leninismi klassikute õpetus, eriti V.I. Lenini tööd, tema kirjad "Kiri saksa kommunistidele"[2] ja "Lahkumiskiri šveitsi töölistele"[3] ning artikkel "II Internatsionaali krahh"[4] ja teised.

Töö kirjutamise aluseks on Saksamaa Kommunistliku Partei otsused[5] ja materjalid[6], Kominterni dokumendid[7], kogutud teosed Ernst Thälmanni esinemiste kohta[8], tema kirjad vanglast.[9]

---

2 V.I. Lenin, Teosed 32. köide, Tallinn 1955.

3 V.I. Lenin, Teosed 23. köide, Tallinn 1953.

4 V.I. Lenin, Teosed 21. köide, Tallinn 1953.

5 Zur Geschichte der Kommunistischen Partei Deutschlands, Eine Auswahl von Materialen und Dokumenten aus den Jahren 1914-1946, Berlin 1955.

6 35 лет Коммунистической партии Германии, Москва 1955.

7 Димитров, Наступление фашизма и задачи Коммунистического Интернационала в борьбе за единство рабочего класса, против фашизма, Москва 1958.

8 Эрнст Тельман, Избранные статьи и речи к истории германского рабочего движения, том I (июнь 1919 - ноябрь 1928), Москва 1957; том II (ноябрь 1928 года - - сентябрь 1930 года), Москва 1958.

9 Эрнст Тельман, Письма из тюрьмы родным и близким (1933-1937 гг.), Москва 1968.

Väärtuslikku materjali Ernst Thälmanni iseloomustamiseks andsid tema kaasvõitlejate W. Ulbrichti[10] ja teiste mälestused.[11]

Saksamaa olukorra iseloomustamiseks erinevatel perioodidel kasutasin W. Ulbrichti[12] teoseid ning Nõukogude eriteadlaste V.D. Kulbakini[13] ja G.L. Rozanovi[14] töid Saksa ajaloo alal.

Rikkaliku materjali 1923. aasta revolutsioonilise kriisi, Hamburgi ülestõusu ja E. Thälmanni kohta annab D.S. Davidovitš.[15]

Ernst Thälmanni elu ja tegevust käsitlesin D.S. Davidovitši[16] ning W. Bredeli[17] raamatute põhjal.

Ernst Thälmanni elu oli väga mitmekülgne, tema kogemused rikkalikud, neid on vaja tundma õppida ka käesoleval ajal.

---

10 W. Ulbricht sündis 1893.a., partei liige 1912. aastast, praegu Saksamaa Sotsialistliku Ühendatud Partei Keskkomitee esimene sekretär ja SDV Riiginõukogu esimees.

11 Германии бессмертный сын, Воспоминания об Эрнсте Тельмане, Москва 1963.

12 Walter Ulbricht, Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, Aus Reden und Aufsätzen, Bd. I: 1918-1933, Berlin 1953.

13 В.Д. Кульбакин, Очерки новейшей истории Германии, Москва 1962.

14 Г.Л. Розанов, Очерки новейшей истории Германии (1918-1933), Москва 1957.

15 Д.С. Давидович, Революционный кризис 1923 г. в Германии и Гамбургское восстание, Москва 1963.

16 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, Страницы жизни и борьбы, Москва 1968.

17 Willi Bredel, Ernst Thälmann, Tallinn 1957.

I PEATÜKK

ERNST THÄLMANNI REVOLUTSIOONILISE TEGEVUSE ALGUS KUNI SAKSAMAA KOMMUNISTLIKKUSSE PARTEISSE ASTUMISENI

"Välimuselt ja olemuselt oli E. Thälmann tóeline randlane: üle keskmise kasvu, rässakas, atleedi kehaehitusega. Tema kónnak oli kóikuv, tema liigutused móningal määral pikatoimelised. Täidlase, habemetu näo kohal vólvus kiilaspea vägev laup. Tugev, hästi piiritletud nina, tahteline kumer lóug ja klaasselged, säravalt heledad silmad iseloomustasid tema mehiselt ilusat nägu" [1] kirjutas Willi Bredel.[2]

Ernst Johanni poeg Thälmann sündis 16. aprillil 1886. aastal Hamburgis. Kaubanduse ja tööstuse laienemine tói endaga kaasa selle ülemaailmse tähtsusega sadamalinna elanikkonna kasvu. Hamburgi elanikkond kasvas peamiselt Saksamaa rannikualade: Friisimaa, Ditmarscheni, Holsteini ja Schleswigi arvel.[3] Need olid enamikus teatava kindla eluviisiga inimesed: talupojad, sulased, kalurid, meremehed. Nad olid erksa

---

1 W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 71.

2 Willi Bredel oli saksa kirjanik, kes 1923. aastal juhtis Hamburgi kommunistlike noorte organisatsiooni, vóttis osa 1923. aasta Hamburgi relvastatud ülestóusust.

3 W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 26.

vaimuga, sóltumatu ning vabadustarmastava iseloomuga inimesed. Neile olid vóórad preisi truualamlikkuse orjameelsed traditsioonid. Nad tegid kóik, et mitte sarnaneda preislastega. See oli rahutu rahvatóug. Üsna pea nóudsid nad oma poliitilisi kodanikuóigusi, nóudsid demokraatlikku póhiseadust.

Póhjast, mööda sójateed muinasjutulise kaubandusmetropoli poole rändavate talurahvahulkade seas tuli Hamburgi ka Johann Thälmann, noor talusulane Holsteinist, Ernst Thälmanni isa.[4] J. Thälmann mótles Hamburgis oma üsna tagasihoidlike säästude abil kaugele jóuda. Linna väikekodanlased hoiatasid teda sotsiaaldemokraatide eest: on ju igale ausale ja óiglasele inimesele ohtlik siduda end "punaste vendadega". Johann Thälmann tutvus oma uute töökaaslaste hulgas peagi nende nii pólatud ja tagakiusatud sotsiaaldemokraatidega ning astus ise sotsiaaldemokraatide ridadesse.

Töölised olid tollal tegelikult jäetud väljapoole seadust, neil oli keelatud organiseeruda, koosolekuid korraldada, avalikult väljendada oma vaateid ja nóudmisi, kuid sellele vaatamata pidasid nad omavahel sidet, organiseerisid illegaalseid kokkutulekuid ja miitinguid. Nad tegutsesid süütute organisatsioonide - hoiukassade, seltskondlike ühingute ja tantsuklubide - maski all. Peamine raskus seisnes ruumide leidmises, kus vóis segamatult pidada koosolekuid. Siin tulid

---

[4] Sealsamas, lk. 27.

appi Johann Thälmanni säästud, nüüd ta teadis, kuidas neid "kasulikult" mahutada. Ta ostis trahteripidamise óiguse, rentis väikese majapidamise ja muutus tillukese vóórastemaja omanikuks.

1890. aastal oli Hamburgis 120 niisugust sotsiaaldemokraati-kórtsipidajat. Nende ruumides toimus illegaalselt poliitiline selgitustöö; kórtsilettide alla peideti keelatud kirjandust. Nendest väikestest trahterikestest hargnesid niidid pórandaaluste organisatsioonide juurde, mis kunagi ei katkenud ja seadsid sel viisil sidemed jalule üle kogu maa. 1888. aastal langes Johann Thälmann politsei omavoli ohvriks. Temalt vóeti ära trahteripidamise óigus ja ta pandi vangi. Alles pärast seda, kui saksa töölisliikumise vóimas tóus kukutas "sotsialistidevastase seaduse", selle järel aga varsti ka Bismarcki enda, pääses Johann Thälmann vabadusse. Oma poliitiliste sóprade abiga ónnestus tal kuidagiviisi ehitada oma uut elu juurviljapoodnikuna.

Eilbeckis Wandsbeki maanteel keldripoes ja tagahoovis hobuste juures möödusidki väikese Ernsti lapsepólveaastad. Vaevalt oli poiss "kaela kandma" hakanud, kui isa hakkas teda kaasa tómbama igasugustele töödele. Ernst pidi söötma ja puhastama hobuseid, mille eest lubati tal mónikord pukis istuda ja ohje hoida. Hiljem jäeti poisi hooleks tellitud toiduainete kojutoimetamine tarvitajaskonnale. Ta pidi oma "kohustusi" täitma

ka siis, kui ta läks kooli. Turupäevadel tuli üles tóusta kell neli hommikul, hobused ette rakendada ja kodustes töödes abistada. Niisugune oli Ernst Thälmanni "kuldne lapsepólv".[5]

J. Thälmann oli väsimatu tööinimene ja nóudlik enda suhtes, sedasama nóudis ta ka omastelt. Isa Thälmann, kel kasvavast pojast oli suur abi töös, tahtis kord poisile valmistada erilist róómu ja ostis talle tsitri - niisuguse, millest ta ise nooruspäevil oli unistanud. Kuid isa pettumuseks ei osanud poeg muusikariistaga midagi peale hakata. Tsitter rippus seinal unustatuna. Noormehele meeldis rohkem raamatutes tuhnida - tegevus, mis röövis talt palju aega töö kahjuks. Nagu iga óiget poissi, nii kütkestasid tedagi Jules Verne, kapten Marryat, samuti Gerstäcker. Kui taat askeldusrohkest päevatööst väsinuna magas, siis kasutas Ernst juhust ning istus raamatute taga hilise ööni.[6]

Hamburgi rahvakoolis oli Ernst üks paremaid ópilasi ja armastatumaid kaaslasi. Kóige armsamateks óppeaineteks olid talle ajalugu, loodusteadus, matemaatika ja sport; kóige vähem meeldis usuópetus. Ernst paistis silma mitte ainult andekuse, vaid ka toredate iseloomujoonte poolest: ta oli tugevaks, julgeks, óiglaseks, ustavaks ja abivalmis seltsimeheks.[7]

---

5 W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 30.

6 W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 31.

7 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 20.

Neljateistkümnendast eluaastast peale oli Ernst oma isa ettevõttes täisväärtuslikuks tööjõuks. Kella neljast hommikul kuni hilise ööni oli ta jalul, kuid see ei takistanud tal olemast kooli parimaid õpilasi. Ta jõudis Hamburgi rahvakooli lõpuklassi. Ühel päeval ilmus Ernsti õpetaja vana Thälmanni juurde ning soovitas isal lasta poissi edasi õppida, võib-olla saata ta õpetajate seminari. Vana talupoeg raputas pead, ta ei tahtnud sellest kuuldagi. Tema pojast pidi saama "aus tööline."[8]

Sadamalinna pulbitsev elu oli Ernsti teiseks kooliks. Abistades isa majapidamises viibis ta lapsepõlvest peale mitmesuguste elukutsete ja seisuste hulgas: sadamatöölised, madrused, laadijad, vedajad, kaupmehed ning linnakodanlus. Väga varakult õppis ta tundma inimesi ja nendevahelisi suhteid. Ta nägi tööliste häda, nälga ja viletsust urgastes; selle kõrval aga kaupmeeste ja laevaomanike luksuslik elu paleedes ning villades.[9]

Rahvakooli lõpetas Ernst kiituskirjaga. Noorel Ernst Thälmannil oli oma isa pojana mitte vähem kindlajooneline iseseisev iseloom ja tal olid oma plaanid. Talle ei meeldinud päevast päeva tellijatele kartuleid ja kapsaid koju kätte viia; ta süda kippus kaugusse, värskete tuulte kätte, ta tahtis maailma näha ja ellu

---

8 W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 31.

9 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 21.

sukelduda. Isamaja jäi talle kitsaks. Ernst lahkus kodust, et siin, Hamburgis, hakata oma iseseisvat elu rajama. Esialgu töötas ta teatris lavatöölisena, et selle töö eest maksti vähe, pidi ta päeval otsima lisateenistust. Suur füüsiline jõud, pikk kasv, laiad õlad ning musklilised käed aitasid Ernstil tema noorust varjata ja saada tööd laadijana sadamas. Seal sai ta oma isiklikul seljal tunda, mis asi on kapitalistlik ekspluateerimine. [10]

See oli aeg, mil vastuseks kapitalistide pealetungile tööliste sotsiaalsetele ja demokraatlikele õigustele suurenes streigivõitlus. Ernst Thälmann astus iseseisva töömeheelu esimestest sammudest peale organiseeritud töölisliikumise ridadesse. Vaimustuse, mida ta oli tundma õppinud lapsepõlves isakodus tööliste hulgas, tõi ta kaasa poliitilisse ellu ja töölisklassi võitlusse.

15. mail 1903. aastal astus Ernst Thälmann sotsiaaldemokraatlikku parteisse, 1. veebruaril 1904. aastal sai transporditööliste ametiühingu liikmeks.[11] Ta oli alles 18-aastane, kuid juba uuris sotsialistlikku kirjandust ja varsti paistis silma noorte sektsiooni aktiivse organisaatorina. Alustanud oma ühiskondlikku tegevust ametiühingutes oli tal seetõttu võimalus põhjalikult tutvuda ametiühingute struktuu-

---

10 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр.25.

11 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 26.

riga ja jälgida, kuidas bürokraatide ametiühingu poliitika libises pidevalt ja üha enam reformismi teele. Kolm kuud taotles Ernst oma ametiühingu juhtidelt luba läbi viia Hamburgi sadama noortööliste koosolek, kuid ei saanud ruume. Siis kogus Thälmann noortega 200 marka, üüris ise saali ja organiseeris koosoleku. Koosolekul oli suur menu noortööliste hulgas. Koosolekust võttis osa 700 inimest, nendest 200 astus ametiühingu liikmeks, mitukümmend noort astus sotsiaaldemokraatlikku parteisse. Kuue kuu pärast kuulus noorte transporditööliste organisatsiooni üle 2000 liikme. Alles siis saadi luba transporditööliste ametiühingu juurde noortesektsiooni loomiseks. [12]

Noortesektsiooni juhiks valiti Ernst Thälmann. Noor, teadmistejanune tööline pühendus poliitiliste ja ametiühinguliste probleemide uurimisele. Ta tahtis õppida, tahtis selgusele jõuda sotsiaalsete vastuolude ning teadusliku sotsialismi suurtes ja keerulistes probleemides. Ernst Thälmannile olid need teadmiste kogumise ja selge poliitilise maailmapildi järkjärgulise kujunemise rasked, kuid toredad aastad. Päeval tuli rängalt töötada: kord veotöölisena, kord mööblikandjana, kord laadijana Hamburgi sadamas. Selleks, aga, et rahuldada teadmistejanu, tuli tal ohverdada nii mõnigi öötund. Thälmann kuulus alati nõudlike ja sihikindlate loomuste hulka, kes kunagi saavutatuga ei

[12] Sealsamas, lk. 27.

rahuldu, kättevõidetud loorberitele puhkama ei jää, vaid liikus väsimatult ikka edasi ja edasi. Ernst Thälmanni elu kulges ametiühinguliselt organiseeritud töölisnoorsoo hulgas; ta võttis osa endatäiendamisringidest, koondas enda ümber mõttekaaslaste ringi, kes juba astusid avalikult välja reformistide vastu parteis. [13]

Ajal, kui Ernst Thälmann astus sotsiaaldemokraatlikku parteisse, tugevnes selles üha enam revisionism. Revisionistide võim ei olnud absoluutne. Partei algorganisatsioonides kasvas pahempoolse, revolutsioonilise voolu autoriteet.

1905-1907. aasta revolutsioon Venemaal andis võimsa tõuke saksa töölisliikumise edasisele arengule. Üle Saksamaa veeres hiiglasuur streikide ja tööliste demonstratsioonide laine. Kohtadel tugevnes võitlus reformistide ja ametiühingu bürokraatia vastu, kes pidurdasid massilist poliitilist liikumist, hülgasid revolutsioonilised võitlusmeetodid. Sotsiaaldemokraatliku partei pahempoolne tiib eesotsas K. Liebknechti, K. Zetkini ja teistega püüdis suunata saksa töölisliikumist revolutsioonilist teed mööda, püüdis võidelda militaristliku ja imperialistliku sõja vastu. Kuid pahempoolsed ei seisnud mitte alati järjekindlalt marksistlikel positsioonidel, neil ei jätkunud jõudu, et takistada revisionistide oportunistlikku poliitikat.

---

[13] W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 35.

1906. aasta jaanuaris korraldasid Hamburgi töölised esimese poliitilise streigi Hamburgis. Streigi põhjuseks oli linnavalitsuse seaduseprojekt, mis vähendas töörahva valimisõigust. Pärast esimesi kokkupõrkeid tööliste ja politsei vahel muutsid sotsiaaldemokraatliku partei ja ametiühingu juhid meelt ning esinesid deklaratsiooniga, milles teatasid oma "seaduseaustamisest". Kuid töölised ei taandunud enne, kui seaduseprojekt tagasi võeti. Sellest võitlusest võttis E. Thälmann linna töölisnoorte ühe organisaatorina, aktiivselt osa.

Ajutiselt katkes Thälmanni poliitiline tegevus. Ta pidi 1906. aastal astuma kahurväkke. Sõjaväeteenistus Kölnis oli Thälmanni edasisele poliitilisele arengule otsustava tähtsusega. Lühikese ajaga võitis ta suure lugupidamise sõdurite hulgas. Ülemuste silmis oli tal aga "ebaustava" reputatsioon, iga tema sammu jälgiti. Veendunud, et ta ei lõpeta oma tegevust, otsustas väejuhatus lahti saada "ohtlikust punasest batsillist" ja kui Thälmann kord haigestus, arvati ta kohe tagavaraväkke. Väejuhatus oli rahuldatud, aga E. Thälmann tõi oma lühiajalisest sõjaväeteenistusest kaasa veel suurema vihkamise militarismi vastu. [14]

Pärast armeest vabanemist otsustas Thälmann hakata meremeheks. Teda meelitasid mereavarused. Saanud koha aurikule "Ameerika", tegi ta kolm reisi ookeani

---

[14] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 30.

taha. Ta pidi tegema kóige mustemat ja raskemat tööd. Pärast kolmandat reisi jäi Thälmann Ameerika Ühendriikidesse, et lähemalt tutvuda sealse eluga. Móne aja töötas ta sulasena ühes farmis New Yorgi lähedal. Peagi veendus ta, et ameerika sulase elu erineb vähe saksa proletaarlase elust. Siis haaras teda koduigatsus, ja ta tuli tagasi "vanasse maailma", olles eluvóitluses juba varakult meheks saanud.

Hamburgis töötas ta vähe aega sadamas laadijana, seejärel transporditöölisena. 1908. aastal astus Thälmann antimilitaristlikku ringi, kuhu kuulusid mitte ainult sotsiaaldemokraadid, vaid ka sündikalistid ja anarhistid. Ring lói sidemed lahingulaeva "Imperaator Karl Suure" madrustega. Peagi hakkasid lahingulaeva pardal levima antimilitaristlikud lendlehed. See tekitas suurt segadust, teated ulatusid Berliini. Sotsiaaldemokraatlik bürokraatia ja keiserlik valitsus olid kohkunud. Organisatsiooni liikmeid veendi mitte mingil juhul siduma end niisuguste "ohtlike asjadega". Moodustati spetsiaalne uurimiskomisjon, kuid see ei suutnud leida organiseerijaid.

Ernst Thälmann ja tema sóbrad jätkasid sójavastaste lendlehtede kirjutamist ning levitamist tööliste, sódurite ja madruste hulgas. Lendlehed kutsusid kóiki vóitlema valmistatava imperialistliku sója vastu.[15]

---

15 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 31.

Thälmann võitis üha enam Hamburgi tööliste sümpaatia. Ta esines tihti transporditööliste konverentsidel ja kongressidel, kuhu ta oli delegaadiks valitud. Ühest E. Thälmanni esinemisest tööliskoosolekul 1908. aastal jutustab saksa töölisliikumise veteran Rudolf Lindau: "Thälmann oli siis 21-aastane laiaõlgne noormees, kandis sinist spetsriietust, mida kandsid paljud Hamburgi töölised. E. Thälmann ei olnud oraator, kes kaunistas oma kõnet väliste efektidega. Tema kõne tugines faktidele, millest järeldused olid arusaadavad igale töölisele. Tema võrdlused ja hinnangud olid alati täpsed. Thälmann kõneles hingestatult tööliste raskest elust ja võitlusest; ta süttis kiiresti, kõrgendas oma niigi võimsat häält ja tihti lõi oma argumentide kinnituseks rusikaga vastu tribüüni. E. Thälmann rääkis noorte transporditööliste olukorrast. Noori ekspluateeritakse nagu vanugi, kuid makstakse vähem. Ta nõudis, et noortöölistele antakse võrdsed õigused ametiühingus. Samal, 1908. aastal valiti Ernst Thälmann Hamburgi transporditööliste ametiühingu juhatusse".[16]

Neli korda - 1912., 1914., 1919. ja 1922. aastal - valiti ta transporditööliste ametiühingu kongressile delegaadiks. Tänu Ernst Thälmanni väsimatule organiseerimistööle kasvas nende aastate jooksul Hamburgi transporditööliste ametiühingu noortesektsiooni

---

[16] Германии бессмертный сын, Рудольф Линдау, "Вы должны идти в массы!", стр. 36-37.

liikmete arv 300 inimeselt 1500 inimesele. [17]

Ernst Thälmann töötas tollal kutsarina Welscheri suurpesumajas Hamburg-Wandsbekis, ta valiti transpordi- ja vabrikutööliste tööliskomitee esimeheks. Pesumajaomanik püüdis tülikast "ässitajast" - Thälmannist lahti saada. Esialgu kiitis ta E. Thälmanni, tegi ettepaneku hakata pesumaja Bergedorfi filiaali juhatajaks. Seejuures seadis ta ainult ühe tingimuse: filiaali juhatajana pidi ta endastmõistetavalt täielikult loobuma poliitikast ja igasugusest ametiühingutööst. Thälmann lükkas selle ettepaneku nördinult tagasi, teatades, et ta peab sellist ettepanekut solvavaks ja et tema ei ole müüdav. Pesumajaomanik maksis kätte. Ta vallandas Thälmanni ootamatult. Ametiühingu juhatus omakorda nägi Thälmanni ametiühingulises tegevuses "poliitilisi intriige" ja keeldus tema kaitseks välja astumast. Ligi kaks aastat oli ta tööta. [18]

Ernst Thälmann oli 28-aastane, kui puhkes Esimene maailmasóda. Tema oli, nagu miljonid saksa töötajadki, oodanud, et vastavalt kóigil partei kongressidel ja rahvusvahelistel konverentsidel pidulikult vastu vóetud otsustele, mida ka tema kóik need aastad oli väsimatult kaitsnud, pöördub sotsiaaldemokraatia juhtkond rahva poole ja mobiliseerib rahva imperialistliku sója vastu. Tegelikult tóotasid nad 4. augustil 1914. aas-

---

17 W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 37.

18 W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 38.

tal ustavust sójale. Meenutades töölisliikumise ajaloos seda musta päeva, kirjutas Ernst Thälmann:

"4. augustil 1914 rebiti ühe hoobiga maha mask, mille varjus oli seni toimunud saksa sotsiaaldemokraatia kodanlustumise protsess Saksamaa imperialistliku arenemise ja töölisaristokraatia kujunemise pinnal. 4. august oli kohutavaks löögiks ja valusaks pettumuseks klassiteadlikele sotsialistlikele töölistele. Partei ja Internatsionaal, millesse nad olid uskunud, ei eksisteerinud enam. Proletariaadi klassivõitluse punane lipp oli teotatud ja porri tallatud." [19]

Kuid Ernst Thälmann ei alistunud, nagu paljud teised pettunud töölised, ei pööranud selga poliitilisele tööle, vaid astus välja oportunistlike liidrite vastu. Sója esimestel päevadel 1914. aastal oli Hamburgi tööliste meelepaha nii suur, et sotsiaaldemokraatliku partei juhtkond oli sunnitud kokku kutsuma delegaatide koosoleku. Ernst Thälmann võttis osa seitsmest istungist ja tungis igal istungil kirglikult kallale partei sójapoliitikale.

E. Thälmann mobiliseeriti tagavarasuurtükiväelasena enne tema aastakäigu teenistusse kutsumist. Enne Hamburgist lahkumist abiellus Thälmann 13. jaanuaril 1915. aastal Rosa Kochiga. [20] Kaks ja pool aastat viibis E. Thälmann rindel ilma puhkust saamata.

---

19 Эрнст Тельман, Десять лет Коммунистической партии Германии, Избранные статьи и речи, том II, стр. 15.

20 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 35.

See oli karistuseks tema sõjavastaste vaadete eest.

Rindel hakkas ta sõdurite hulgas kohe tegema sõjavastast selgitustööd. Thälmann pidas sõja-aastail sidet oma poliitiliste sõpradega Hamburgis ja sai nende kaudu illegaalselt revolutsioonilise opositsiooni lendlehti, mida ta salaja käest kätte levitas.

Ta püüdis võimalikult kiiremini puhkusele saada, kuid alles 1917. aasta suvel sai ta esimest korda tulla puhkusele. Oma puhkuse kasutas ta täielikult poliitiliseks tööks. Loonud isikliku kontakti illegaalsete gruppidega, tegi ta selgitustööd sõjavastase üldstrigi korraldamiseks. Samal ajal katkestas ta lõplikult sidemed sotsiaaldemokraatliku parteiga ja astus Saksamaa Sõltumatusse Sotsiaaldemokraatlikusse Parteisse, kel oli suur mõju massides.[21]

Esimene maailmasõda, mille päästsid valla saksa monopolistid, lõppes Saksamaale sõjalise krahhiga. Maailmasõda peegeldus katastroofiliselt Saksamaa majanduslikus olukorras ja viis äärmise teravuseni klassivõitluse riigis. Saksamaal olid suured kaotused elavjõus (rindel hukkunute arv tõusis 1800000 inimeseni). Sõda laostas tööstuse ja põllumajanduse. Tööstustoodang langes niivõrd, et moodustas 1918. aastal ainult 57 % 1913. aasta tasemest. Rohkem kui kaks korda väheneb sõja-aastail teravilja, kartuli ja teiste põl-

---

[21] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 41.

lumajanduslike kultuuride tootmine. Halvenesid töötajate elutingimused. Tootmises oli kehtestatud sõjaline režiim. Inimestelt oli ära võetud sõna-, koosoleku- jt. vabadused. Tööpäev oli pikk 14 tundi. Hinnad tõusid. Reaalpalgad vähenesid rohkem kui kaks korda võrreldes sõja-eelse tasemega. See kõik suurendas töörahva viha sõjasüütajate vastu. Riigis kasvas sõjavastane liikumine. Selle võitluse avangardiks oli töölisklass. Streikijate arv kasvas 1918. aastal kiiresti.[22]

Saksa armee kaotas. Tagalas ja rindel kasvas tööliste ja sõdurite viha keisri ja imperialistide vastu, kes saatsid saksa rahva verisesse sõtta ning laostasid maa. Veebruari kodanlik-demokraatlik revolutsioon, mis kukutas Venemaal tsarismi, andis uut hoogu ka saksa töölisliikumisele. 1917. aasta Oktoobrirevolutsioonis võitis vene proletariaat liidus kehvtalurahvaga, võim riigis läks üle töörahva esindajate - Tööliste, Talupoegade ja Soldatite Saadikute Nõukogude kätte. "Spartakuse Liidu" kirjad tõid Saksamaal selgitust toimunu kohta, sest ametlikud teated olid moonutatud või võltsitud. "Spartakuse Liit" organiseeris töölisi massilistele revolutsioonilistele väljaastumistele, streikidele ja demonstratsioonidele. Saksa töölised streikisid selleks, et saavutada viivitamatut rahu sõlmimist ja kaitsta sellega Vene revolutsiooni saksa imperialistide anastuslike

---

[22] Л.А. Шеверда, Рабочее движение в Германии в 1918-1939 годах, стр. 7.

taotluste eest.

Ernst Thälmannil, kes tuliselt tervitas Oktoobrirevolutsiooni, tuli revolutsioonilist sójavastast propagandat rindel oma patareis teha eriti ettevaatlikult, sest pärast puhkuselt tagasitulekut rindele sattus ta kóvendatud järelvalve alla.

Oktoobrirevolutsiooni kogemuste póhjal veendus Thälmann lóplikult, et saksa töölisklass saavutab kodanluse üle vóidu sel juhul, kui katkestab sidemed sotsiaaldemokraatia parempoolsete liidritega. Ta tuli järeldusele, et saksa töölisklass vóidab, kui ta käib kórvalekaldumatult revolutsioonilist teed mööda ning tööliste juhiks on marksistlik-leninlik partei.[23] Sellist parteid sel ajal Saksamaal ei olnud.

1918. aasta sügisel olid Saksamaal objektiivsed sotsiaalmajanduslikud tingimused proletaarse revolutsiooni teostamiseks. Imperialistlik sóda viis äärmise teravuseni vastuolud riigis ja kriipsutas alla tootmissuhete mittevastavust tootlikele jóududele. Kapitalistlikud vastuolud arenesid kórgeima punktini. V.I. Lenin kirjutas: "Imperialistliku sója objektiivsed tingimused on selle tagatiseks, et revolutsioon ei piirdu Vene revolutsiooni esimese etapiga, et revolutsioon ei piirdu Venemaaga.

Saksa proletariaat on Venemaa ja ülemaailmse proletaarse revolutsiooni ustavaim ja kindlaim liit-

---

[23] Эрнст Тельман, Избранные статьи и речи, т. I, стр. 192-193.

lane." [24] Kuid revolutsiooni algusmomendil ei olnud Saksamaal ühtset proletaarset parteid, kes oleks võinud rahvale selgitada revolutsiooni eesmärki, kes oleks organiseerinud rahvast otsustavaks tegutsemiseks.[25]

Proletariaadi tähtsamad ülesanded olid kirja pandud "Spartakuse Liidu" üleskutses, mis võeti vastu 1918. aasta oktoobris. Üleskutses oli ette nähtud monarhia kukutamine ja võimu üleminek tööliste ja soldatite saadikute nõukogudele; nõuti sõja viivitamatut lõpetamist ja sõjaroimarite karistamist; taheti likvideerida saksa imperialismi allikad, piirata junkrute maavaldust ja viia läbi maareform; parandada töölisklassi elutingimusi (tööpäeva lühendamine, palga tõstmine jne.). Seega oli saksa proletariaadi ülesandeks teostada kodanlik-demokraatlik revolutsioon, seejärel üle minna sotsialistliku revolutsiooni ülesannete täitmisele. [26]

Ernst Thälmann oli rindel. 1918. aasta sügisel, teist korda sõja jooksul, sai ta võimaluse sõita Hamburgi. Streigid laevatehastes, näljastreigid töölisкvartalites rääkisid selget keelt revolutsioonilise pöörde saabumisest.

---

24 V.I. Lenin, Lahkumiskiri šveitsi töölistele, Teosed kd. 23, lk. 356.

25 В.Д. Кульбакин, Очерки новейшей истории Германии, стр. 65.

26 Л.А. Шеверда, Рабочее движение в Германии в 1919-1939 годах, стр. 13.

1918. aasta sügisel küpses Saksamaal revolutsiooniline situatsioon. Selle kohta, millal revolutsioonilisest situatsioonist tekib revolutsioon, kirjutas 1915. aastal V.I. Lenin: "Mitte igast revolutsioonilisest situatsioonist ei teki revolutsioon, vaid ainult sellisest situatsioonist, kus objektiivsete muutustega liitub subjektiivne muutus, nimelt: kui... liitub revolutsioonilise klassi võime läbi viia massilisi revolutsioonilisi aktsioone, mis on küllalt jõulised selleks, et purustada (või murda) vana valitsus, kes kunagi, isegi kriiside ajastul ei "kuku", kui teda ei "kukutata"." [27]

Novembrirevolutsioon algas Kielis. Oktoobri lõpul andis ülemjuhatus sõjalaevadele käsu minna merele ja võidelda Inglise laevastikuga. Madrused keeldusid seda käsku täitmast, nad heiskasid 3. novembril laevadel punased lipud ja valisid madruste nõukogud. Kieli töölised kuulutasid välja üldstreigi ja moodustasid tööliste saadikute nõukogud. Sündmused Kielis olid revolutsiooni alguseks. Revolutsioon laienes kogu Põhja-Saksamaale, seejärel Kesk- ja Lõunarajoonidesse.

Hamburgis puhkes 6. novembril üldstreik. Ülestõusnud haarasid keskpäevaks linna enda kätte. E. Thälmann püüdis organiseerida koostööd tööliste ja revolutsiooniliselt meelestatud sõdurite ning meremeeste

---

[27] V.I. Lenin II Internatsionaali krahh, Teosed, kd. 21, lk. 188.

vahel. Tööliste parteide ja ametiühingute esindajatest moodustati tööliste ja sõdurite Ajutine Ühendatud Nõukogu, mille üheks organiseerijaks oli E. Thälmann. Nõukogu istungil otsustati, et Tööliste Nõukogu hakkab tegelema tootmisega, aga Sõdurite Nõukogu valvab korra ja ohutuse järel linnas.

Revolutsioonilised sündmused haarasid kogu maa. Rahva ülestõus kukutas monarhia, keiser Wilhelm II loobus troonist ja põgenes Hollandisse. Saksamaa kuulutati vabariigiks. Võimule tuli Eberti-Haase kodanlik-demokraatlik valitsus. [28] Revolutsiooni peaküsimus - küsimus võimust - oli otsustatud mitte saksa tööliste, vaid kodanluse kasuks. [29]

"1918. aasta Saksa revolutsiooni tragöödia ..." kirjutas hiljem E. Thälmann, "seisis ühelt poolt objektiivselt küpsenud revolutsioonilises situatsioonis ning teiselt poolt saksa proletariaadi subjektiivses nõrkuses, mis oli tingitud sihikindla partei puudumisest ... Ei revolutsiooniline vaist ega "Spartakuse Liidu" üksikute juhtide kangelaslikkus suutnud asendada raudset, revolutsiooniliste katsumuste tules teraseks karastatud avangardi ... " [30]

Novembrirevolutsiooni tulemusena sai Saksamaa

---

[28] В.Д. Кульбакин, Очерки новейшей истории Германии, стр. 82.

[29] Г.Л. Розанов, Очерки новейшей истории Германии, стр. 39.

[30] Эрнст Тельман, 9 ноября 1918 года - день рождения германской революции, Избранные статьи и речи, том II, стр. 9-10.

vabariigiks, kuulutati välja demokraatlikud vabadused, kaotati sõjaseisukord, kehtestati 8-tunniline tööpäev ning meeste ja naiste võrdõiguslikkus. Töörahvas kiskus suurkodanluse ja mõisnike käest välja mitmeid järelandmisi, kuid võim jäi kodanluse kätte. Töölised ei suutnud saavutada mõisnike, militarismi ja imperialismi likvideerimist. Novembrirevolutsioon oli lõpuleviimata kodanlik-demokraatlik revolutsioon. See on seletatav sellega, et saksa proletariaat oli lõhestatud ja petetud parempoolsete sotsiaaldemokraatide ja tsentristide poolt ning tal puudus liit talurahvaga. Revolutsiooni ajal ei olnud Saksamaal tõelist revolutsioonilist proletaarset parteid. E. Thälmann ja saksa töölisklass omandasid väärtuslikke kogemusi, mida nad kasutasid edaspidises võitluses.

Kuigi Novembrirevolutsioon ei lahendanud oma ajaloolisi ülesandeid Saksamaal, oli ta oma aja suurimaks revolutsiooniliseks väljaastumiseks, aitas kaasa nõukogude võimu tugevnemisele Venemaal. [31]

Novembrirevolutsiooni 40. aastapäeval võttis Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei Keskkomitee vastu teesid "1918. aasta Novembrirevolutsioon Saksamaal". Teesides on märgitud, et Novembrirevolutsiooni iseloomu kindlaksmääramisel tuleb lähtuda revolutsiooni põhiküsimuste klassihinnangust. Saksamaal valmisid imperialistliku arenemise käigus sotsiaal-majan-

---

[31] Я.С. Драбкин, В.И. Ленин и Ноябрьская революция в Германии, Ноябрьская революция в Германии, стр. 12.

duslikud eeldused sotsialistlikuks revolutsiooniks. Selle tulemusena tõusis ajaloolise ülesandena päevakorda võitlus sotsialismi eest. Ent klassivõitluse konkreetsed tingimused, eelkõige subjektiivse faktori ebaküpsus, nimelt just proletariaadi revolutsioonilise võitluspartei puudumine, samuti asjaolu, et suurem osa töölisklassist oli veel oportunismi mõju all, nihutasid esiplaanile vajaduse viia lõpule võitlus kodanlik-demokraatliku revolutsiooni järjekindla läbiviimise eest.

Kuid töölisklass ei saanud täielikult rakendada oma hegemooniat isegi kodanlik-demokraatlikus revolutsioonis, sest "Spartakuse" rühm ei olnud võimaline asendama marksistlik-leninlikku parteid. Samuti puudus tööliste liit talurahvaga. Revolutsiooni põhiküsimus - küsimus võimust - lahendati sotsiaaldemokraatide parempoolsete juhtide reetlikkuse tõttu kodanluse kasuks. Revolutsiooni tulemused jäid kodanlike parlamendireformide raamidesse.

Seetõttu jäi 1918. aasta Novembrirevolutsioon oma iseloomult kodanlik-demokraatlikuks revolutsiooniks, mis teataval määral viidi läbi proletariaadi vahendite ja meetoditega. [32]

1917-1918. aasta massilise revolutsioonilise liikumise tähtsamaks resultaadiks oli Saksamaa Kommunistliku Partei moodustamine. K. Liebknecht ja R. Lu-

---

[32] Ноябрьская революция 1918 г. в Германии, "Вопросы истории" № II, 1958, стр. 17-18.

xemburg mõistsid, et sotsialistliku revolutsiooni võitu ei ole võimalik saavutada ilma proletariaadi revolutsioonilise parteita. Niisuguse partei loomise ettevalmistustööna andsid nad välja ajalehte "Die Rote Fahne". 1919. aasta jaanuaris Berliini kongressil asutati Saksamaa Kommunistlik Partei. Esimest korda töölisliikumise ajaloos pärast "Kommunistliku partei manifesti" ilmumist võeti vastu saksa proletariaadi programm, mis tunnustas proletariaadi diktatuuri ja ühiskondliku omanduse kehtestamist põhilistele tootmisvahenditele. See oli võitlusprogramm kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ümberkasvamiseks sotsialistlikuks revolutsiooniks. [33]

Saksamaa Kommunistliku Partei loomine oli pöördepunktiks saksa töölisliikumise ajaloos. Nüüd oli saksa töölistel esialgu küll veel väikese liikmete arvuga, kuid tõeliselt revolutsiooniline partei. Selle partei ümber hakkasid koonduma revolutsioonilised jõud.

Saksamaa Kommunistliku Partei moodustamine kutsus esile reaktsiooni viha ja valitsevad ringkonnad otsustasid revolutsioonilise avangardiga arveid õiendada. 1919. aasta jaanuaris provotseerisid nad Berliini töölisi enneaegsele ja ettevalmistamata relvastatud ülestõusule. Kontrrevolutsioonilised väed parempoolse sotsiaaldemokraat Noske juhtimisel ründasid

---

[33] 35 лет Коммунистической партии Германии, стр. II.

tööliste poolt hóivatud kvartaleid. 15. jaanuaril 1919. aastal tapeti Saksamaa Kommunistliku Partei rajajad K. Liebknecht ja R. Luxemburg. [34]

1919. aasta algul toimusid uued saksa proletariaadi väljaastumised. Moodustati Breemeni ja Baieri Nóukogude Vabariigid. Vaatamata kangelaslikkusele, millega töölised vóitlesid kontrrevolutsiooni vastu, kaotasid nad lahingu proletariaadis ühtsuse puudumise ja parempoolsete sotsiaaldemokraatide liidrite reeturliku tegevuse tóttu. Kodanlus taastas ja kindlustas oma vóimu.

Samal ajal, kui Noske kontrrevolutsioonilised sójaväed óiendasid arveid revolutsiooniliste töölistega, tuli keskusest eemal asuvas väikeses Weimari linnakeses kokku Asutav Kogu. 31. juulil 1919. aastal vóeti vastu Weimari konstitutsioon, Saksamaad nimetati Weimari vabariigiks.

Hamburgis oli sel ajal vóim kodanliku linnaparlamendi käes. E. Thälmann valmistas töölisi ette eelseisvaks vóitluseks kontrrevolutsiooniga. Thälmannist sai "sóltumatute" pahempoolse tiiva juht, ta pidas ägedaid lahinguid "sóltumatute" parempoolsete liidritega, samal ajal tómbas Thälmann endaga kaasa suure osa sotsiaaldemokraatlikest töölistest. 1919. aastast peale oli Ernst Thälmann Hamburgi revolutsioonilise tööklisklassi esindajaks Hamburgi parlamendis ja alates

---

[34] В.Д. Кульбакин, Очерки новейшей истории Германии, стр. 126.

1924. aastast oli hamburglaste saadikuks Riigipäevas.[35]

Ernst Thälmanni juhtimisel ruttasid Hamburgi töölised appi Breemeni töölistele, kui need 10. jaanuaril 1919. aastal kuulutasid välja sotsialistliku vabariigi. E. Thälmann organiseeris mitu salka töölistest. 3. veebruaril toimus tema juhtimisel Hamburgis solidaarsusdemonstratsioon. Demonstratsioonidega ühines salk sõdureid. Teade Thälmanni tegutsemisest viis ärevusse parempoolseid sotsiaaldemokraate ja "sõltumatuid". Kodanlikule valitsusele mitteustavad sõjaväeosad viidi Hamburgist ära ja asendati ustava politseiga. Peale selle moodustati vabatahtlike salgad noortest, keda juhtisid reaktsioonilised ohvitserid. Sellele vaatamata toimus 1919. aasta suvel uuesti teravaid kokkupõrkeid. Põhjuseks oli tööpuudus, majandusliku olukorra järsk halvenemine. 25. juunil toimusid linnas miitingud ja demonstratsioonid. Vabatahtlike salgad ei suutnud midagi teha, osa politseinikke keeldus astumast rahva vastu. Valitsus otsustas Hamburgi tuua uusi väeosasid. Teade sellest levis kiiresti tööliste Hamburgis. Sõduritele läksid vastu töölised, naised ja isegi lapsed, nad jutustasid olukorrast linnas ning kutsusid üles mitte astuma omasuguste vastu. Ka Ernst Thälmann käis roodust roodu, jaost jakku ning selgitas sõduritele olukorda.

---

35 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 56.

Selgitustöö kandis vilja, sõdurid vennastusid töölistega.

1. juulil toodi Noske käsul Hamburgi sadamasse sõjaline transpordilaev. Hambuni relvastatud sõjamehed haarasid linnas tähtsamad punktid enda kätte, algasid massilised arreteerimised. [36]

Saksamaa Sõltumatu Sotsiaaldemokraatliku Partei Hamburgi algorganisatsioon oli üks suuremaid selles parteis. Enamus töölisi läks Ernst Thälmanni järel, kuid oli ka parempoolne tiib, mida juhtis Paul Dittmann, kes esines arvamusega, et Nõukogude Venemaa ei pea kaua vastu ning saksa töölistel pole sealt midagi loota. Thälmann aga nägi tihedat sidet Nõukogude Venemaa ja saksa töölisklassi vahel. Ta ütles: "Kes ei usu sotsialismi võidusse Nõukogude Venemaal, see ei usu ka saksa töölisklassi revolutsioonilist jõudu, see on saksa töölise vaenlane". [37]

1919. aasta lõpul valiti Ernst Thälmann Saksamaa Sõltumatu Sotsiaaldemokraatliku Partei Hamburgi organisatsiooni esimeheks. Sel ajal oli ta oma veendumustelt täielikult kommunist ja tegi ettevalmistusi oma organisatsiooni suurema osa üleviimiseks kommunistlikku parteisse. Ise kirjutas ta: "Kui ma olen teinud oma südame käsu järgi, oleksin juba ammu

---

36 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 59.

37 Рудольф Линдау, "Вы должны идти в массы!", Германии бессмертный сын, стр. 41.

astunud "Spartakuse Liitu". Kuid iga üksiku liikme üleminek on kahjulik. Revolutsioonilise partei, kommunistliku partei moodustamine sai nüüd faktiks. See vajalik samm on tehtud. Järgnevalt tuleb kommunistlik partei muuta massiparteiks. Kuid lühikese ajaga on seda võimalik teha vaid sel juhul, kui suurem enamus Saksamaa Sõltumatust Sotsiaaldemokraatlikust Parteist ühineb kommunistliku parteiga. Püüd sellele ühinemisele ja allutada kõik selle eesmärgi saavutamiseks -- see on meie revolutsiooniline ülesanne." [38]

Ernst Thälmann tegi intensiivset ettevalmistustööd "sõltumatute" revolutsioonilise tiiva ühendamiseks kommunistliku parteiga ja seda mitte ainult Hamburgis, vaid ülesaksamaalises ulatuses. 1919. aastal Saksamaa Sõltumatu Sotsiaaldemokraatliku Partei erakorralisel kongressil Leipzigis esines E. Thälmann ettepanekuga ühineda kommunistidega ja astuda III, Kommunistlikku Internatsionaali. "Sõltumatute" parempoolsetel liidritel õnnestus ettepanek tagasi lükata, kuid Thälmanni kandidatuuri partei juhtivatesse organitesse ei suutnud nad läbi kukutada. [39]

Karmide sõja-aastate kool oli Ernst Thälmanni kasvatanud väljakujunenud revolutsionääriks. Vene proletariaadi hiilgav võit Lenini partei juhtimisel an-

---

[38] Эрнст Тельман, Из письма кельнским друзьям - левым членам Независимой социал-демократической партии Германии, Избранные статьи и речи, том I, стр. II.

[39] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 61.

dis talle, nagu paljudele tuhandetele saksa töölistele uut usku oma jõududesse ja tugevdas võitlustahet.

Sõjajärgseil aastail tõusis Ernst Thälmann - lihtne tööline Saksamaa revolutsiooniliste tööliste juhiks. Oma aususe, otsekohesuse ja omakasupüüdmatusega võitis ta miljonite klassikaaslaste usalduse. Tema mehisus, ennastsalgav tegevus rahva hüvanguks tegid Ernst Thälmanni nende sakslaste, kes võitlesid rahu, progressi ja sotsialismi eest, tunnustatud juhiks.

II PEATÜKK

ERNST THÄLMANNI TEGEVUS 1920 - 1924

Novembrirevolutsioon ei hävitanud teravaid klassivastuolusid Saksamaal. Revolutsioonijärgseid aastaid tähistasid töölisklassi uued suured lahingud töörahva eluliste huvide eest, sotsiaalse rõhumise ja reaktsiooni pealetungi vastu.

28. juunil 1919. aastal sõlmitud Versailles' rahuleping kinnitas paljudeks aastateks Saksamaa orjastamise välismaa imperialistide poolt. Rööveilik Versailles' leping langes kogu oma raskusega töötavate masside õlgadele. Ta asetas saksa rahva kahekordse imperialistliku rõhumise alla, - nii saksa kui ka inglise-ameerika imperialismi ikke alla. Sõlmitud rahuleping muutis halvemaks niigi halva maa majandusliku olukorra, viis töötavad massid järjest suuremale vaesumisele. Nii näiteks oli 1920. aastal tööliste reaalpalk 33 % võrra madalam sõjaeelsest. [1]

Esmajärguliste tarbekaupade hinnad tõusid samal ajal kümneid kordi. Väljapääsu sellest raskest majanduslikust olukorrast nägi valitsus tulevikus jätkuva majandusliku pealetungi suurendamises töölisklassile, demokraatlike õiguste ja vabaduste, mis võideti kätte

---

[1] Л.А. Шеверда, Рабочее движение в Германии в 1918-1939 годах, стр. 35.

novembrirevolutsiooni perioodil, likvideerimises. Töölised vastasid sellele uue streigivõitluse tõusuga, mis 1919. aasta lõpul ja 1920. aasta algul haaras kõik tähtsamad maa tööstuskeskused.

Saksa kodanlus oskas kasutada masside meeleolu, et juhtida tööliste tähelepanu kõrvale nende peamiselt vaenlaselt - saksa imperialismilt, õhutada šovinismi, ideoloogiliselt valmistada ette uut sõda. Entente riigid, eriti Ameerika Ühendriigid olid säilitanud saksa kodanluse jõulisel määral, et ta tuleks toime töölisliikumisega. Seetõttu ei takistanud liitlased poolsõjaväeliste organisatsioonide loomist, kuigi need viisid äärmise reaktsiooni elavnemisele.

V.I. Lenin kirjutas, et kõikides riikides täheldatakse kahesuguseid kodanluse poliitikategelasi. Üks tüüp astub otsesesse võitlusse demokraatiaga ja püüab järjekindlalt teoreetiliselt seda kalduvust õigustada. Teine tüüp tegutseb varjatult. [2]

Reaktsioonil õnnestus vägivalla abil likvideerida vabriku-tehase komiteed. Revolutsioonilise liikumise kasv hirmutas kodanlust. Töölisklassiga arvetesaamiseks ja oma võimu kindlustamiseks hakkasid kapitalistid otsima uusi vahendeid: moodustati suurearvulised sõjalised kontrrevolutsioonilised organisatsioonid. 1919. aastal tekkis Saksamaal Natsionaalsotsialistlik Töölispartei (fašistlik partei) Hitleri juhtimisel.

---

2 V.I. Lenin, Poliitilised vaidlused liberaalide vahel, Teosed, kd. 20, lk. 111.

Tekkinud partei liidrid lubasid talupoegadele maad; töölistele lubati tööd ja osasaamist suurettevõtete kasumist; väikekodanlusele - odavat krediiti jne. E. Thälmann, pöördudes Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee poole, kirjutas 1930. aastal natsionaalsotsialistide kohta: "Fašistid väidavad, et nad on "rahva-", "tööliste-" ja "sotsialistlik" partei. Meie võime sellele vastata, et nad on äärmise reaktsiooni, ekspluateerimise ja tööliste orjastamise partei ..." [3]

1920. aasta märtsis tegid reaktsioonilised jõud sõjalise riigipöördekatse, et likvideerida Weimari vabariik. Mässulised, keda juhtis Kapp, püüdsid täielikult maha suruda töölisklassi, purustada tema organisatsioonid ja kehtestada avalik militaristlik diktatuur natsionalismi, antikommunismi ja revisionismi lipu all. Valitsusasutused ja strateegilised punktid vallutati mässuliste poolt. Valitsus põgenes Berliinist.

Vabariigi kaitseks astus üksmeelselt välja töötav rahvas. Vastuseks reaktsiooni relvastatud väljaastumisele kuulutasid töölised poliitilise üldstreigi. See oli suurim massiline streik saksa töölisliikumise ajaloos. Streikis 12 miljonit inimest. [4] Hamburgi töölised võitlesid Ernst Thälmanni juhtimisel riigi-

---

[3] Эрнст Тельман, Программное заявление о национальном и социальном освобождении германского народа, Избранные статьи и речи, том II, стр. 371.

[4] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 65.

pöörde teostajate vastu. Thälmann oli 1919. aastast revolutsiooniliste tööliste saadikuks Hamburgi linnavalitsuses ja Saksamaa Sõltumatu Sotsiaaldemokraatliku Partei Hamburgi organisatsiooni esimees. Putsi algul olid töölised relvadeta, mis olid neilt ära võetud imperialistliku valitsuse korraldusel. Töölised nõudsid Hamburgi linna Senatilt, et neile antaks otsekohe relvad. Sotsiaaldemokraatlikud valitsuse juhid lubasid anda, kuid ei pidanud sõna. E. Thälmann saavutas siiski tööliste relvastamise.

Tänu laiade masside ühtsele tegevusele, eriti just töölisklassile, anti reaktsioonile purustav hoop ja viie päeva jooksul likvideeriti putš.

Saksa töölised võtsid osa internatsionaalsest liikumisest noore Nõukogudemaa kaitseks. Valgepoolakate kallaletungi ajal Nõukogude Venemaale astusid saksa töölised otsustavalt maailma esimese sotsialismimaa kaitseks. Kuulus nõukogude viiuldaja E. Sõrmus esines Saksamaal. Enne kontsertide algust kutsus ta üles abi osutama Nõukogudemaale. Pärast üht esinemist Hamburgis juhtus niisugune lugu: viiulimängust ja viiuldaja üleskutsest erutatud inimesed lahkusid aeglaselt saalist. Ernst Thälmann viibis sellel kontserdil. Ta kuulis, kuidas keegi arvas, et see, mida teeb Sõrmus polegi kunst. Sõrmus olevat ainult viiuldajavirtuoos. Thälmann vastas niisugusele "kriitikale": "Sa kuulsid midagi, kuid midagi ei näinud ja arvatavasti ei saanud millestki aru. Juttu on ju Nõukogude

Venemaast". [5]

Ernst Thälmann kui Saksamaa Sóltumatu Sotsiaaldemokraatliku Partei Hamburgi organisatsiooni juht organiseeris koos kommunistidega suure arvu kontrollposte, kes tegid vóimatuks sójalised saadetised valgepoolakatele. [6]

Proletariaadi massilise revolutsioonilise liikumise tulemusena nóudsid sóltumatud sotsiaaldemokraadid oma juhtidelt lahkulöömist II Internatsionaalist ja ühinemist III, Kommunistliku Internatsionaaliga. 1920. aasta oktoobris Saksamaa Sóltumatu Sotsiaaldemokraatliku Partei Halle erakorralisel kongressil 2/3 delegaatidest nóudis 21 leninliku tingimuse vastuvótmist ja astumist Komiterni. Küsimuse otsustamisel oli selle poolt 237, vastu 156 häält. [7] "Sóltumatute" vasakpoolse tiiva juhiks oli E. Thälmann. Parempoolne osa lahkus kongressilt ja hiljem ühines sotsiaaldemokraatliku parteiga.

"Sóltumatute" vasakpoolne tiib, mis moodustas enamuse Saksamaa Sóltumatust Sotsiaaldemokraatlikust Parteist, ühines 1920. aasta detsembris Berliini kongressil Saksamaa Kommunistliku Parteiga. See oli tósiseks löögiks tsentrismile ja reformismile. Ühendatud Saksamaa Kommunistlikku Parteid tuli arvestada riigi

---

5 Рудольф Линдау, "Вы должны идти в массы!", Германии бессмертный сын, стр. 42.

6 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 66.

7 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 67.

poliitilises elus.[8] Kommunistliku partei mõju massides kasvas. Parteisse kuulus 300000 liiget (seoses reaktsiooniga hiljem liikmete arv vähenes), algorganisatsioonide arv kahekordistus.

Hamburgi tööliste juht Ernst Thälmann oli kaks aastat pärast Saksamaa Kommunistliku Partei moodustamist Saksamaa Sõltumatu Sotsiaaldemokraatliku Partei liige, ta ei astunud kommunistlikku parteisse, sest võitles töölisklassi ühtsuse taastamise eest. Tänu tema väsimatule ja oskuslikule tööle astus Thälmann mitte üksinda, vaid koos organisatsiooniga kommunistliku partei ridadesse. E. Thälmann oli uhke selle edusammu üle, kuigi võit ei tulnud kergelt. Alates 1919. aastast esines ta süstemaatiliselt Saksamaa Sõltumatu Sotsiaaldemokraatliku Partei koosolekutel ja konverentsidel tõestades, et ühtne töölispartei on proletariaadi võidu tähtsamaks garantiiks.

Tänu kahe partei ühinemisele sündis revolutsiooniline massipartei, kes juhtides saksa töölisklassi, võib lahendada suuri ülesandeid.[9]

"Sõltumatute" vasakpoolse tiiva ühinemise tulemusena muutus Saksamaa Kommunistlik Partei massiliseks saksa töölisklassi parteiks, sai Kominterni kõige suuremaks sektsiooniks VK(b)P kõrval. Vaatamata vigadele, mida tegi kommunistlik partei

---

8 Ühendatud Saksamaa Kommunistliku Partei nimetus oli parteil 1920.a. detsembrist - Jena kongressini 1921.a. augustis.

9 Германии бессмертный сын, Карл Яннак. "Товарищ Тельман - жемчужина КПГ", стр. 51.

pärast ühinemist (äraütlemine tööst ametiühingutes, kasulikest kompromissidest) muutus ta Saksamaa kóige revolutsioonilisemaks parteiks. [10]

1920. aasta detsembtis vóttis Ernst Thälmann osa Saksamaa Kommunistliku Partei ühinemiskongressist ja sellest peale oli ta pidevalt kuni arreteerimiseni 1933. aastal delegaadiks kóigil kommunistliku partei kongressidel, paljudel rahvusvahelistel tööliste konverentsidel, kóigil Kominterni pleenumitel ja kongressidel. Berliini kontressil oli Ernst Thälmann Organiseerimiskomisjoni liikmeks, ta valiti ka Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee Pleenumi liikmeks. Hamburgi kommunistid valisid teda partei linnakomitee sekretäriks. Vaatamata suurele tööle partei juhina jätkas Thälmann tööd Hamburgi laevatehases ja sadamas, seejärel linna tööosakonnas.

Töötades Hamburgis sadamatöölisena jätkas E. Thälmann poliitilist eneseharimist. Koos seltsimehega, kes oli tööliseks samas sadamas óppis ta K. Marxi ja F. Engelsi teoseid. Tugev, juba nooruses harjunud füüsilise tööga, töötas Thälmann enese ja sóbra eest, kes luges ette marksistlikku kirjandust. Hiljem arutasid nad koos loetut, eriti erutasid neid revolutsioonilised probleemid Saksamaal. [11]

---

[10] Л.А. Шеверда, Рабочее движение в Германии в 1918-1939 годах, стр. 40.

[11] Фридрих Деттманн, Он был готов на любые жертвы ради социализма, Германии бессмертный сын, стр. 47.

Kuhu ta ka ei ilmunud, kellega ka ei rääkinud, kus ka ei esinenud, igaüks tundis tema sónades, nóudmistes ja üleskutsetes kauaaegse vóitleja ja masside juhi siirust, veendumust ja kirglikkust. Ta tundis hästi rahva alamkihtide, lihtsate tööliste meeleolu, tundeid ja mótteid. [12]

Pärast Saksamaa Kommunistliku Partei ühinemist algas Kominterni juhtimisel energiline vóitlus masside poolehoiu vóitmiseks, töölisklassi ühisrinde loomiseks. Diskussioonidel püüdis Thälmann selgitada niisuguseid teravaid probleeme nagu parlamentarism, massiline streik, proletariaadi diktatuur, partei ja ametiühingud. Ta pidas süstemaatilist vóitlust nende vastu, kes alahindasid partei tööd ametiühingutes. E. Thälmann róhutas oma esinemistel, et ametiühingud on tööliste massiorganisatsioon ja temast ei tohi lahti öelda. Igas ettevóttes tuli valida inimesed, kes kindlalt kaitseksid tööliste huvisid. Ametiühingud peavad olema tööliste vóitlusorganiteks, mitte klassirahu organiteks.

1921. aasta jaanuaris pöördus Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee avaliku kirjaga sotsiaaldemokraatide ja ametiühingute poole. Kirjas tehti ettepanek organiseerida vóitlust tööliste majandusliku olukorra parandamiseks, militaristlike organisat-

---

[12] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 70.

sioonide purustamiseks, streigivastaste seaduste kaotamiseks, Nõukogude Venemaaga kaubanduslike ja diplomaatiliste suhete taastamiseks. [13]

Sotsiaaldemokraatide ja ametiühingute liidrid vastasid kirjale vaikimisega või siis keeldusid kategooriliselt ühisest tegevusest. Tööliste massides leidis avalik kiri palavat toetust.

V.I. Lenin kirjutas 1921. aastal: "Saksamaa Kommunistliku Partei olukord on raske. Saksamaa rahvusvaheline olukord teravdas 1918. aasta lõpust alates erakordselt ruttu ja järsult tema sisemist revolutsioonilist kriisi, tõugates proletariaadi avangardi võimu viivitamatule kättevõitmisele. Samal ajal sööstis Saksamaa revolutsioonilise proletariaadi kallale nii saksa kui kogu rahvusvaheline kodanlus. Revolutsiooniline liikumine areneb 1918. aasta lõpust eriti piinarikast teed mööda. Kuid ta on arenenud ja areneb kindlalt edasi. Saksa kommunistid peavad iga hinna eest tegema lõpu sisemisele kaklusele, kõrvaldama mõlemalt poolt kaklema kippuvad elemendid." [14]

Tööliste püüd ühtsusele oli nii laiaulatuslik, et reaktsioon, kes kartis kommunistliku partei kui ühisrinde kuulutaja mõju laienemist rahvahulkadele, otsustas provotseerida töölisklass enneaegsele välja-

---

[13] Из открытого письма Центрального Комитета Коммунистической партии Германии, Хрестоматия по новейшей истории, том I, стр. 297-299.

[14] V.I. Lenin, Kiri saksa kommunistidele, Teosed, 32. kd., lk. 492.

astumisele ja purustada ta osade kaupa. Monopolistid otsustasid anda pealöögi Kesk-Saksamaal, kus töötas enamus saksa töölistest. 19. märtsil 1921. aastal hakkasid politsei ja vabatahtlikud miilitsasalgad valitsuse käsul hóivama Saksimaal ja Tüüringis vabrikuid ja tehaseid. Sellisele provokatsioonile vastasid töölised kommunistliku partei juhtimisel protestistreigiga, mis reas kohtades kasvas üle relvastatud võitluseks.

Kesk-Saksamaa tööliste kangelaslikku võitlust toetasid töölised Berliinis, Hamburgis ja mujal. Kuid enamus töölistest ei olnud valmis otsustavaks väljaastumiseks ja ei võtnud võitlusest osa. Tööliste väljaastumine märtsis kaotas lahingu. Noorel Saksamaa Kommunistlikul Parteil ei õnnestunud ühendada töölisklassi jõudusid võitluseks kodanlusega.[15]

Kui teated sündmusest Kesk-Saksamaal jõudsid Hamburgi, kutsus E. Thälmann kokku kommunistliku partei töötajate nóupidamise. Ta tegi ettepaneku haarata ettevõtted ja muuta iga tehas kindluseks. Tööliste massilised väljaastumised Hamburgis ei võimaldanud sõjaväe ja politsei saatmist Kesk-Saksamaale. Hamburgi töölised organiseerisid solidaarsusstreigi ja manifestatsiooni, millest võttis osa mitukümmend tuhat töölist. E. Thälmanni käitumisest streigi ajal kirjutas R. Lindau. Kui politseitankid tungisid

---

15 Л.А. Шеверда, Рабочее движение в Германии в 1918-1939 годах, стр. 43.

demonstrantide hulka, seisis Ernst Thälmann móned meetrid tankist eemal ja jälgis manöövreid. Iga minut vóisid kuulipildujad tulistama hakata, sel päeval oli politsei tapnud juba 15 töölist.

Ernst Thälmanni külmaverelisus sai peaaegu kónekäänuks. See ei seganud tema vaenlasi avaldamast ajakirjanduses laimu, et Thälmann istus sel ajal "veinikeldris", kui töölised langesid tabatuina politsei kuulidest. Pärast Hamburgi ülestóusu enam ei julgenud elukutselised valetajad asetada kahtluse alla E. Thälmanni mehisust, sest seda valet ei uskunud ka kóige mahajäänumad lugejad. [16]

Hamburgis kuulutati välja piiramisseisukord. Algasid kommunistide ja revolutsiooniliselt meelestatud tööliste areteerimised. Ühel Hamburgi kommunistliku partei algorganisatsiooni illegaalsel koosolekul tegi Ernst Thälmann ettepaneku vastata repressioonidele tööliste uue poliitilise aktiivsusega. Koos oma vóitluskaaslastega kóneles ta töötute registreerimispunktides, dokitöölisi vedavatel parvedel, tehaseväravas töölistele. Solidaarsuskampaania Kesk-Saksamaa töölistega tugevdas tööliste usku kommunistlikku parteisse. [17]

Ernst Thälmann pidi sel ajal elama ja töötama póranda all. Ta muutis tihti elukohta, viibis mitme

---

16 Рудольф Линдау, "Вы должны идти в массы!", Германии бессмертный сын, стр. 42.

17 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 74.

seltsimehe juures, mitmes linnajaos. Politsei ja kohus püüdsid koguda tema vastu materjali, püüdsid mójutada areteeritud partei liikmeid esinema tunnistajatena süüdistustes Thälmanni vastu. See neil ei ónnestunud.

22. juunist - 12. juulini 1921. aastal toimus Moskvas Kommunistliku Internatsionaali III kongress. Saksamaa Kommunistliku Partei delegatsiooni koosseisus saabus kongressile ka Ernst Thälmann. See oli tema esimene sóit Nóukogude Venemaale, kus ta nägi ja kuulis esimest korda V.I. Leninit. Kohtumine rahvusvahelise töölisklassi suure juhi ja ópetajaga avaldas Thälmannile suurt móju. Lenini móte, et partei peab alati olema massidega, masside eesotsas, oli väga tähtis Ernst Thälmanni jaoks, kes kogu südamega oli parteitööga seotud, eksis mónikord selles osas.[18] Pärast Kominterni III kongressi veel rohkem veendunud oma tegevuse óigsuses, pöördus ta Saksamaa Kommunistliku Partei ühisrinde taktika juurde tagasi.

1922. aastal saatsid Hamburgi transporditöölised E. Thälmanni Berliini ülesaksamaalisele transporditööliste järjekordsele kongressile. Oma esinemises rääkis Thälmann, et ametiühingute vóitluse iseloomu tuleb muuta ja laiendada. Ta soovitas ametiühingule kommunistliku partei revolutsioonilist taktikat.

Reaktsioon pidas ammu jahti Ernst Thälmannile, kelles ta nägi teist K. Liebknechti. Hamburgi linna-

[18] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 76.

valitsus tegi mitu korda ettepaneku võtta E. Thälmannilt ära linnavalitsuse saadiku puutumatus.

17. juunil 1922. aastal teostasid põrandaalüse fašistliku organisatsiooni "Konsul" liikmed kallaletungi E. Thälmanni korterile. Kahe käsigranaadi plahvatusest purunes aken ja sai kannatada maja fassaad. E. Thälmann oli sel ajal koosolekul. Naine ja tütar ei saanud vigastada. Pärast seda juhtumit hakkasid töölised ilma E. Thälmanni teadmata tema korterit valvama. [19]

Sel äreval ajal töötas Ernst Thälmann palju oma teoreetiliste teadmiste tõstmiseks. Ta uuris põhjalikult Marxi, Engelsi, Lenini töid. Ta mõistis leninlikke sõnu, et ilma revolutsioonilise teooriata ei saa olla revolutsiooni praktikat. Veel teravamaks muutus Thälmanni võitlus nende vastu, kes püüdsid Saksamaa Kommunistlikku Parteid revolutsiooniliselt teelt kõrvale viia; nende vastu, kes takistasid partei muutumist massiliseks marksistlikuks leninlikuks parteiks.

5. mail 1921. aastal esitasid Entente maade valitsused Saksamaale ultimaatumi nõudmisega maksta reparatsioone 132 miljardit marka. Sama aasta augustis maksti 1 miljard marka. Esimene maks laostas maa finantsid. 1922. aastal keeldus Cuno valitsus maksmast reparatsioone. Kasutades Saksamaa äraütlemist okupeerisid Prantsusmaa ja Belgia sõjaväed 11. jaanuaril

---

[19] Ирма Вестер-Тельман, Воспоминания о моем отце, стр. II.

1923. aastal Ruhri basseini ja Reini piirkonna. Okupeeritud territooriumid olid aga maa rasketööstuse keskuseks, seal toodeti 2/3 söest ja 1/2 rauamaagist Saksamaal. Ruhri okupeerimine viis juba niigi halvas olukorras oleva Saksamaa katastroofilisse seisundisse. Järsult vähenes tööstuslik tootmine, suurenes tööpuudus, vähenes töötasu. [20] Saksa kodanlus ja tema valitsus vastas Ruhri okupeerimisele "passiivse vastupanu" taktikaga, mis seisnes selles, et töölisi kutsuti üles klassirahule oma kodanlusega ja vastuhakule okupantidele, mitte toota neile sütt.

Kogu "passiivse vastupanu" taktika raskused kandis tööliskласs. Sel perioodil oli saksa tööliste ja kommunistliku partei ülesandeks juhtida üldrahvalikku võitlust nii välismaiste okupantide kui ka suurtööstuste ja kodanliku valitsuse vastu.

1923. aasta jaanuaris toimus Leipzigis Saksamaa Kommunistliku Partei VIII kongress. Revolutsioonilise võitluse arengut takistas see, et partei juhid Brandler ja Talheimer olid parempoolsete oportunistide seisukohal. Nad ei olnud nõus, et kõige tähtsam on kommunistide, sotsiaaldemokraatide ja parteitute tööliste ühtne võitlus ühiste huvide eest. Oportunistide seisukohtade vastu astus kongressil E. Thälmann, kes nõudis ühisrinde moodustamist.[21] Vaatamata sise-

---

[20] Г.Л. Розанов, Очерки новейшей истории Германии, стр. 92.

[21] Эрнст Тельман, О тактике единого фронта и рабочем правительстве, Избранные статьи и речи, том I, стр. 46.

parteilistele lahkhelidele võeti kongressil vastu otsus ühisrinde kohta.

Pärast VIII kongressi tugevdas Saksamaa Kommunistlik partei võitlust laialdase ühisrinde loomise, saksa rahva sotsiaalse ja natsionaalse vabanemise, töölisklassi relvastamise eest. Ruhri okupeerimise ja passiivse vastupanu taktika tulemuseks oli uus revolutsioonilise liikumise tõus. Töötajad astusid välja nii okupantide kui ka oma maa kodanluse vastu. Augustis toimus üldstreik. Tööliste ühtse tegevuse tulemusena lahkus 12. augustil Cuno valitsus. Maal oli sobiv võimalus tööliste-talupoegade valitsuse moodustamiseks. Augusti üldstreigil oli suur poliitiline tähtsus. "Vaevalt kukutati Cuno valitsus", kirjutas Thälmann, "kui kogu maal puhkesid kodusõja leegid." [22]

Ruhri tööliste toetamiseks saatis NSV Liit Saksamaale vilja - Nõukogude Liidu tööliste kingitus saksa töölistele. Ernst Thälmann juhtis vilja ja jahu saatmist töölistele.

Saksamaa Kommunistliku Partei Hamburgi algorganisatsioon kutsus Hamburgi töölisi üles võitluseks Ruhri okupeerimise vastu. 19., 20., 23. aprillil tulid Hamburgi töölised tänavale. Võitlus võttis iga päevaga teravama ilme.

Miks siis Hamburgi töölised said austava ülesande olla ülesaksamaalise relvastatud ülestõusu al-

---

[22] Эрнст Тельман, Избранные статьи и речи, т. I, стр. 180.

gatajaks? Valik langes Hamburgile, sest ta oli maa suuremaid majanduslikke, poliitilisi ja strateegilisi keskusi, ta omas kuulsaid revolutsioonilisi traditsioone. Ägedates klassilahingutes näitasid töölised, keda juhtis Ernst Thälmann, julguse eeskuju, eesmärgikindlust. Tähtsaks Hamburgi proletariaadi saavutuseks oli see, et otsustavatel momentidel õnnestus tal kaasa tõmmata osa linna väikekodanlusest. [23]

Hamburgi ülestõus ei puhkenud kommunistide agitatsiooni või põrandaaluste organite otsuse tulemusel. Põhjused olid sügavamal. Ülestõus ei puhkenud pimeda juhuse tõttu ega vandeseltslaste soovi pärast, vaid 1923. aastal oli Saksamaal revolutsiooniline situatsioon, mis tugevnes sügiseks. 1923. aasta sügis tõi endaga kaasa kodanluse sügavaima kriisi, mis haaras kogu Saksamaa, laienes teistele klassidele ja kihtidele. Imperialistlik Entente jätkas oma laastavat poliitikat. 10 kuud kestnud Ruhri sõja oli saksa kodanlus kaotanud. Oma töötasu eest ei suutnud töölised enam midagi osta. Ka riigi "kõige truumad teenrid" - ametnikud hakkasid mässama, [24] kirjutas E. Thälmann.

11. oktoobril moodustati tööliste survel Saksi Töölisvalitsus, kuhu kuulus 5 sotsiaaldemokraati ja 2 kommunisti. [25] 16. oktoobril moodustati Tüüringi

---

[23] Революционный кризис 1923 г. в Германии и Гамбургское восстание, стр. 163.

[24] Эрнст Тельман, Уроки гамбургского восстания, Избранные статьи и речи, том I, стр. 179.

[25] Г.Л. Розанов, Очерки новейшей истории Германии, стр. 98.

Töölisvalitsus. Töölisvalitsuste programmis oli rida nóudmisi (kontrolli kehtestamine tootmise üle, 8-tunnine tööpäev jne.), mille elluviimist nóudis saksa proletariaat. Töölisvalitsuste moodustamine tööstuslikult arenenud Kesk-Saksamaal oli heaks eelduseks revolutsiooni arengule. Saksamaa Kommunistliku Partei ees seisis ülesanne tómmata enda poole töölisklassi enamus, luua liit talurahvaga, relvastada massid ja juhtida neid vóitluses. Kuid Brandler-Talheimeri grupp ei osanud olukorda kasutada. Kommunistid, kes kuulusid Töövalitsustesse, ei osanud ellu viia programmi. E. Thälmann ütles selle kohta, et kommunistlikud ministrid teostasid reformistlikku poliitikat. [26]

21. oktoobril tungisid sójaväeosad Saksimaale, järgmisel päeval Tüüringisse. Töölisvalitsused saadeti laiali. Teated sündmustest Saksimaal ja Tüüringis äratas meelepaha saksa tööliste hulgas.

G. Dimitrov märkis Kominterni VII kongressil, et töölisvalitsused Saksamaal olid näiteks, kuidas ei pea kommunistid käituma. [27]

Järgnesid sündmused Hamburgis.

21. oktoobril 1923. aastal saabus Hamburgi Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee saadik Remmele, kes tói kaasa partei direktiivi välja kuulutada üldstreik ja alustada Hamburgis relvastatud ülestóusu

---

[26] Эрнст Тельман, Из дискуссии по докладу о деятельности Исполкома Коммунистического Интернационала и о международном положении, Избранные статьи и речи, том I, стр. 54.

[27] Г. Димитров, Наступление и задачи Коммунистического Интернационала в борьбе за единство рабочего класса,против фашизма, стр . 64.

ööl vastu 23. oktoobrit, mis peab saama ülesaksamaalise ülestõusu signaaliks. Parţei ülesandeks oli anda töölistele õige suund ja otsustav distsiplineeritud juhtimine.

22. oktoobril töölised enamustest Hamburgi laevatehastest ja teistest ettevõtetest alustasid üldstreiki. Ülestõusnute sõjalised väed ei olnud suured. Relvi oli vähe, halvasti oldi valmistatud sõjaliseks tegevuseks. Halvasti mõjus ka see, et salgad olid moodustatud mitte töö-, vaid elukoha järgi.[28]

Saades Keskkomiteelt käsu väljaastumiseks, alustas Ernst Thälmann koos kaasvõitlejatega julgelt võitlust, kuigi nad teadsid, et jõud ei ole tööliste kasuks. Tänu Thälmanni ja tema võitluskaaslaste andekale ja tugevale juhtimisele õnnestus ülestõusnutel 3 päeva vastu pidada vaenlase ülekaalukatele jõududele.

Ernst Thälmanni staap koosnes mõnest inimesest ja vastavalt olukorrale muutis oma asukohta. Sidepidajad liikusid jalgsi, jalg- ja mootorratastel staabi ning barrikaadide vahel. Thälmann sõitis ise jalgrattal läbi kõik barrikaadid, andis nõu barrikaadide ehitamiseks, vahel juhtis lahingut barrikaadil. 24. oktoobril toimus ülestõusu staabi koosolek. Selleks ajaks oli saadud teated olukorrast riigis ja kõigis linna rajoonides, samuti Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee otsusest ülesaksamaalise relvastatud ülestõusu

---

28 С.Д. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 105.

tühistamise kohta.[29] Hamburg oli isoleeritud. Arutati tekkinud olukorda. Osavõtjad tulid järeldusele, et edasine võitlus on mõttetu, ja võtsid vastu otsuse lõpetada võitlus ööl vastu 25. oktoobrit. Oli tarvis taganeda täies korras, hoida inimesi ja relvi.

Võitlust tuli jätkata põrandaalustes tingimustes, hoida sidet massidega, tugevdada partei mõju.

Töölised, kes võitlesid kangelaslikult barrikaadidel, pidasid mehiselt vastu ka piinamistel. Mingisuguste võtetega ei õnnestunud teada saada juhtide nimesid, ülestõusu plaani.

Kirjas Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomiteele teatas E. Thälmann, et Hamburgi parteiorganisatsioon läks pärast ülestõusu lõppemist põranda alla.

Kommunistlik partei keelati kogu Saksamaal. Kommunistid ei katkestanud oma tegevust, korraldasid tööliste koosolekuid, kus analüüsisid Hamburgi relvastatud ülestõusu lüüasaamise põhjuseid. Illegaalselt ilmusid kommunistlikud ajalehed, päljundati lendlehti, brošüüre.[30]

Riskides kinni võetud saada, ei jätnud E. Thälmann neil raskeil päevadel Hamburgi maha. Ta ilmus tööliste keskele sadama laevatehastes, pöördus nende poole julgustavate sõnadega ja kutsus üles pead mitte kaotama. Tema nimi sai tuntuks mitte ainult Hamburgi,

---

29 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. II7.

30 Walter Ulbricht, Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, Bd. I, S. 148.

vaid kogu saksa töötavale rahvale.

26. oktoobril Hamburgi parteiorganisatsiooni illegaalsel koosolekul rääkis Ernst Thälmann: "Revolutsiooniline situatsioon nõudis üleminekut relvastatud võitlusele. Hamburgi töölised läksid pealetungile, nad olid sunnitud taganema, kuid nad ei andnud alla palju ülekaalukamatele politseile ja sõjaväele. Hamburgi ülestõus kaotas, sest tal puudus Saksamaa teiste osade toetus. Kuid partei, töölisklass said tähtsad õppetunnid sellest ülestõusust tuleviku jaoks. [31]

Walter Ulbricht kirjutas Hamburgi ülestõusust, et " ... töölisklass võib täita oma ajaloolist ülesannet ainult sel juhul, kui teda juhib revolutsiooniline partei, kes lähtub marksismist-leninismist ja oskab seda kasutada." [32]

Kaks aastat pärast Hamburgi ülestõusu E. Thälmann kirjutas, et proletaarne revolutsioon on üle elanud mitu verist lahingut, kuid tappa revolutsiooni ei ole võimalik. Ta puhkeb uuesti veel võimsamana ning otsustavamana. Pariisi Kommuun suruti maha. Vene 1905. aasta revolutsioon lõppes vanglates. Vaatamata sellele ta puhkes uuesti. Ka Hamburg ei ole surnud, Hamburg on võitmatu. [33]

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

---

31 Германии бессмертный сын, Густав Гунделах "Вместе с Эрнстом Тельманом в Гамбурге", стр. 59.

32 Walter Ulbricht, Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, Bd. I, S. 148.

33 Эрнст Тельман, Уроки гамбургского восстания, Избранные статьи и речи, т. I, стр. 183.

Iga ülestõus rikastab töölisklassi uute õppetundidega. E. Thälmann kirjutab, missugused olid Hamburgi tööliste õppetunnid. [34]

Hinnatav on see, et Hamburgi töölised haarasid julgelt relvad, kuigi neil võidusansse polnud.

Ülestõus kaotas, sest ta oli isoleeritud riigi teistest osadest. Ülestõusnud töölised võivad üksikutes kohtades väga mehiselt võidelda, aga nad kaotavad, kui kogu maa proletariaat ei toeta neid. Sellepärast on tarvis ühtset ning tugevat parteid.

Et saavutada võitu, peavad kommunistid minema massidesse ja moodustama miljonitest töölistest tugeva ühisrinde.

Et proletariaat suudaks võimu enda kätte võtta, tuleb teda aastaid selleks ette valmistada.

Õige oli ka kommunistide poolt seatud ülestõusu lõppeesmärk - proletariaadi diktatuur.

Saksa proletariaadi 1923. aasta lahingud rikastasid töölisklassi võitlustraditsioone. Nendel oli tähtis osa Saksamaa Kommunistliku Partei edaspidisel muutmisel marksistlik-leninlikuks parteiks.

1923. aasta sügisel kaotasid saksa töölised raske lahingu. Proletariaadi avangardi katse kukutada kodanlik kord lõppes ebaõnnestumisega. Saksamaa Kommunistlik Partei oli keelatud, ta pidi tööd jätkama põranda all. Riigis kuulutati välja erakorraline

---

[34] Sealsamas, lk. 183-186.

olukord. Saksa kodanlus kasutas tööliste lüüasaamist, et võtta neilt Novembrirevolutsiooniga võidetud saavutused ja tulla tööliste arvel välja raskest majanduslikust kriisist, milleni viis riiki Ruhri monopolistide avantüristlik poliitika.

Kodanlus asus kaitsepositsioonilt pealetungile. Valitsus sai Riigipäevalt erakorralised volitused, mida ei jäetud kasutamata. Ajavahemikul 8. detsembrist 1923 - 15. veebruarini 1924 anti välja rohkem kui 70 seadlust. [35] Tähtsam neist oli 21. detsembri 1923. aasta seadlus tööaja pikendamise kohta. Kuigi selle seaduse järgi säilus 8-tunnine tööpäev, said ettevõtjad õiguse sisse seada 10-tunnine tööpäev, real juhtudel veel pikem. Sellega võeti töölistelt ära üks tähtsaim Novembrirevolutsiooni saavutus.

---

35 В.С. Дякин, Коммунистическая партия Германии и проблема единого фронта в годы относительной стабилизации коммунизма 1924-1928 гг., стр. II.

III PEATÜKK

ERNST THÄLMANNI TEGEVUS SAKSAMAA KOMMUNISTLIKUS PARTEIS AASTAIL 1924 - 1933

1924. aastal algas Lääne-Euroopa riikides ja Ameerika Ühendriikides kapitalismi ajutise stabilisatsiooni periood. Kapitalismi stabilisatsioonis Saksamaal etendas suurt osa välismaiste imperialistide abi, mida saadi vastavalt 1924. aastal vastu võetud Dawesi plaani alusel. [1] Ameerika ja inglise imperialistid püüdsid orjastada saksa rahvast, tahtsid muuta Saksamaad oma koloniaks ja kasutada teda peamise löögijõuna ettevalmistatavas sõjas Nõukogude Liidu vastu. Dawesi plaani peamiseks eesmärgiks oli saksa imperialismi positsioonide kindlustamine, need olid kõikuma löönud 1918-1923. aastail; sõjatööstuse taastamine Saksamaal USA abi ja kontrolli all, et hiljem kasutada imperialistliku Saksamaa võimsust agressioonis Nõukogude Liidu vastu. Et vabastada oma maid saksa tööstuskaupadega võistlemisest maailmaturul, otsustasid ameerika-inglise imperialistid suunata saksa ekspordi Nõukogude Liitu, et sellega samal ajal takistada Nõukogudemaa industrialiseerimist ja muuta ta kapitalistlike riikide agraarripatsiks.

---

[1] План Дауэса, Хрестоматия по новейшей истории, том I, стр. 206-208.

Saksa kapitalism, kasutades Dawesi plaani järgi USA ja Inglise monopolide finantsilist abi rasketöös-tuses, saavutas ajutise stabilisatsiooni. Ameerika-Inglise laenude abil (21 miljardit marka) elustus taas saksa imperialism. [2]

Saksa kommunistid olid algusest peale selle plaani leppimatud vaenlased. Nad korraldasid rohkear-vulisi demonstratsioone ja miitinguid Dawesi plaani vastu.

Tööpuuduse vähenemine, tööliste elutingimuste mõningane paranemine soodustasid tööliste hulgas il-lusiooni tekkimist nende olukorra kestvast ja põhja-likust paranamisest, "kapitalismi kasvamisest aega-mööda sotsialismiks." [3] Sotsiaaldemokraatia liidrid püüdsid igati seda illusiooni kasutada oma poliitika huvides. Asudes sügaval põranda all purustas Saksamaa Kommunistlik Partei sotsiaaldemokraatia prohvetite valet kapitalismi igavesest stabilisatsioonist. Kuigi tööliste olukord paranes 1924. aasta alguseks võrrel-des 1923. aasta katastroofilise olukorraga, ei suude-tud saavutada 1913. aasta taset. Ajutiselt vähenes tööpuudus, samal ajal suurenes tööliste ekspluatee-rimine ettevõtetes, eelkõige tööpäeva pikendamise ar-vel.

---

[2] Г.Л. Розанов, Очерки новейшей истории Германии, стр. 105.

[3] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 130.

Saksa töölisklass ei olnud ühtne. 1923. aasta sügisene lüüasaamine suurendas lõhet töölisklassis. Esiteks, suurenes ametiühingute organisatsiooniline killustatus "vabadest" ametiühingutest tööliste massilise väljaastumise ja sõltumatute revolutsioonilis-te ametiühingute moodustamise tulemusena. Ühendades väikese arvu töölisi ei suutnud uued ametiühingud võtta enda kätte tööliste huvide eest peetava võitluse juhtimist. "Vabad" ametiühingud nõrgenesid, nendes tugevnes ettevõtjatega koostöö pooldajate mõju. Teiseks, lõhe süvenemist väljendas jõudude polarisatsioon töölisliikumises. Sotsiaaldemokraatlikus parteis väljendus ta Saksamaa Sotsiaaldemokraatliku Partei juhtkonna vasaku tiiva üleminekus antikommunistlikule platvormile.[4] Mitmed opositsiooni liidrid arvasid, et Saksamaa Kommunistlik Partei ei parane enam pärast lüüasaamist ning tal pole märkimisväärset osa riigi elus. Kahjuks ei suutnud Saksamaa Kommunistlik Partei sel ajal midagi teha reformistide lõhestava tegevuse vastu, ei suutnud näidata õiget poliitilist joont, mis oleks viinud proletariaadi ühtse tegevuse taastamisele. Brandler-Talheimeri grupi oportunistliku poliitika pankrot ja proletariaadi kaotus 1923. aasta revolutsioonilistes lahingutes tekitasid raske organisatsioonilise ja ideoloogilise kriisi Saksamaa Kommunistlikus

---

[4] В.Д. Кульбакин, Очерки новейшей истории Германии, стр. 239.

Parteis. [5]

Ernst Thälmann elas endiselt illegaalselt. Ta muutis tundmatuseni oma välimust: kasvatas toreda habeme, alatise senise nokaga mütsi asendas "kóvakübaraga." [6] Sóites maal ringi parteiliste ülesannetega tóestas ta oma esinemistes, et kapitalismi stabilisatsioon on ajutine, peagi saabub uus ja veel sügavam kriis; kutsus töölisi üles uuteks klassilahinguteks. E. Thälmann óppis tundma Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni kogemusi, bolševike partei kogemusi, tutvus Kommunistliku Internatsionaali teiste sektsioonide kogemustega ja uuris väga póhjalikult V.I. Lenini tööd. Ta oli veendunud, et saksa töölisklass ainult siis vóib täita oma ajaloolist missiooni, kui teda juhib revolutsiooniline proletaarne partei, kui ta juhindub marksismi-leninismi teooriast ja oskab seda rakendada praktikas lähtudes Saksamaa konkreetsetest tingimustest.

Parteis tugevnes opositsioon eesotsas "ultrapahempoolsete" liidrite Fischeri, Maslowi ja teistega. Ultrapahempoolsete peamiseks tugipunktiks oli Berliin, kus kórvuti töölistega kuulus parteisse küllaltki suur protsent väikekodanlikust intelligentsist. Kui "ultrapahempoolsed" esinesid Brandler-Talheimeri grupi

---

5 В.С. Дякин, Коммунистическая партия Германии и проблема единого фронта в годы относительной стабилизации капитализма 1924-1928 гг., стр. 22

6 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 131.

vastu, toetasid neid töölised-parteilased nii Berliinis kui ka teistes tööstuskeskustes. [7] Nende suurte parteiorganisatsioonide liit kindlustas 1924. aastal "ultrapahempoolsete" võidu. Hiljem nende abantüristlik poliitika ja esinemised NSV Liidu ning Kominterni vastu paljastasid "ultrapahempoolsed" kui proletariaadile võõra ideoloogia kandjaid.

Seega olid 1924. aasta alguses Saksamaa Kommunistlikus Parteis kaks tähtsamat grupeeringut - "keskgrupp" ja "ultrapahempoolsed". Mõlemisse gruppi kuulus palju ausaid töölisi-kommuniste, kes aga ei suutnud üle olla oportunistlike liidrite mõjust ja võtta partei juhtimine enda kätte.

1. märtsil 1924 seoses Riigipäeva laialisaatmise ja uute valimiste määramisega kaotati Saksamaal sõjaseisukord ning Saksamaa Kommunistlik Partei hakkas tegutsema legaalselt.

Saksamaa revolutsioonilise liikumise arengu perspektiivi ebaõige hindamine tõi kaasa ebaõige seisukoha ühisrindetaktikasse ja sotsiaaldemokraatidesse suhtumisse. 1924. aasta talvel "ultrapahempoolsed" teatasid avalikult ühisrindest loobumise vajalikkusest.

7.-10. aprillini 1924. aastal toimus Frankfurdis Maini ääres poollegaalsetes tingimustes Saksamaa Kommunistliku Partei IX kongress. See kongress kind-

---

[7] В.С. Дякин, Коммунистическая партия Германии и проблема единого фронта ..., стр. 22.

lustas lópliku vóidu Brandler-Talheimeri grupi üle, kuid samal ajal ei osanud näha "ultrapahempoolse" kallaku ohtlikkust. "Ultrapahempoolsed" oskasid enda poole tómmata kongressi enamuse ja haarata enda kätte partei juhtimise. Resolutsioonis partei lähemate ülesannete kohta ei olnud sónagi vóitlusest ühisrinde loomiseks. Frankfurdi kongressil kinnitasid "ultrapahempoolsed", et ametiühingute lóhenemine on möödapääsmatu. Ernst Thälmann astus välja ametiühingute töö kindlustamiseks. Kongressi otsustes kinnitati, et on vaja tugevdada tööd ametiühingutes, harata sinna rohkem töölisi, viia ametiühingute töö Saksamaa Kommunistliku Partei juhtimise alla. Otsused ametiühingute töö kohta olid partei proletaarsete jóudude suureks vóiduks. [8]

1924. aastal valis saksa rahvas kaks korda Riigipäeva - 4. mail ja 7. detsembril. Mais toimunud valimised olid edukad Saksamaa Kommunistlikule Parteile, saadi üle 3 miljoni hääle ja 62 mandaati. Sotsiaaldemokraadid said endise 173 mandaadi asemel 100 saadikumandaati. Suurema arvu hääli sai äärmise reaktsiooni partei (fašistid), see partei tekkis revolutsioonilise kriisi tingimustes, kui kodanlus otsis väljapääsu ja kodanluse vana partei (saksa natsionalistid), kelle poolt hääletasid väikekodanluse massid. [9]

---

[8] В.С. Дякин, Коммунистическая партия Германии и проблема единого фронта ..., стр. 26.

[9] В.С. Дякин, Коммунистическая партия Германии и проблема единого фронта ..., стр. 31.

Pärast Dawesi plaani vastuvótmist otsustasid saksa parempoolsed ringkonnad Riigipäeva laiali saata ja läbi viia uued valimised, et kindlustada valitsuses endale täielik enamus. Riigipäeva valimised detsembris toimusid muutunud tingimustes. Välismaiste laenude abil oli Saksamaa majandus väljunud majanduskriisist. Vórreldes aasta algusega ónnestus veidi tósta töötasu, vähenes tööpäeva pikkus. See tekitas töölistes petlikke illusioone elu jäädavast paranemisest ja raskendas kommunistliku partei tööd massides. "Ultrapahempoolsed" tegid vigu valimiste ettevalmistustöös. Tulemuseks oli, et kommunistid kaotasid detsembrivalimistel 1 miljon häält vórreldes 1924. aasta maiga. Märgatavalt suurenes Saksamaa Sotsiaaldemokraatliku Partei poolt antud häälte arv.

1925. aasta tähistab Saksamaal poliitilise olukorra edasist teravnemist. Kodanliku bloki valitsus tugevdas pealetungi tööliste majanduslikele ja poliitilistele óigustele.

28. veebruaril 1925. aastal suri Saksamaa president Ebert. Uue presidendi valimiskampaanial oli suur poliitiline tähtsus. Saksa rahvas valis esimest korda presidenti otsese hääletamisega. Kodanlikud parteid tahtsid juba valimiste esimeses voorus üles seada ühe kindla kandidaadi presidendi kohale, kuid teravad vastuolud kodanluse erinevate gruppide vahel rikkusid selle plaani.

Saksa kommunistid tóstsid üles oma rahva usta-va poja Ernst Thälmanni kandidatuuri presidendikoha-le. [10]

Esimeses voorus ükski esitatud kandidaatidest ei saanud nóutud 51 % häältest, vastavalt konstitut-sioonile tuli korraldada valimiste teine voor, kus presidendiks valimiseks oli vaja lihtne häälteenamus. Presidendiks valiti keiserlik feldmarssal Hindenburg 14460000 häälega. Ernst Thälmanni poolt hääletas 1931000 inimest. [11]

12.-17. juulini 1925. aastal toimus Berliinis Saksamaa Kommunistliku Partei X kongress, mis pidi tooma selgust partei töösse. Kongressi avakónes ütles Ernst Thälmann: "Kongress peab välja ütlema oma ar-vamuse nii sise- kui ka välispoliitilise olukorra kohta. Me peame tingimata otsustama paljud tósised sisepoliitilised probleemid. Me arvame, et käesolev partei kongress märgib revolutsioonilist edasiminekut mitte ainult saksa proletariaadile, vaid kogu maailma proletariaadile." [12] Póhiettekande "Vóitlus ameti-ühingute ühtsuse eest ja saksa töölisklass" esitas E. Thälmann. Ta pidas ametiühingute küsimust tähtsaks poliitiliseks küsimuseks, parteitöö tähtsaks ülesan-deks. "Partei on klassiorganisatsiooni kórgeim vorm

---

10 В.С. Дякин, Коммунистическая партия Германии и проблема единого фронта ..., стр. 36.

11 В.Д. Кульбакин, Очерки новейшей истории Германии, стр. 226.

12 Тельман, Избранные статьи и речи, том I, стр. 124.

ja ühendab ainult kóige teadlikumaid vóitlejaid, ametiühing on aga esimene elementaarne tööliste organisatsiooni vorm. Alguses saavad töölised sellest aru, et nad peavad kaitsma oma elulisi huvisid organiseeritult koos seltsimeeste-töökaaslastega. Kuid kórgemale, poliitilisele teadlikkusele tulevad nad ainult partei abiga. Ainult tänu parteile hakkavad nad aru saama, et oma klassi huvide kaitseks on tingimata vajalik klassiorganisatsioon." [13]

Paljastades partei vaenlasi ning puudutades partei ja ametiühingute vastastikuseid suhteid tööliste huvide kaitsmisel ekspluateerimise ja kapitali pealetungi vastu, póhjendas E. Thälmann väga tähtsat teesi selle kohta, et eelduseks nende ülesannete lahendamisel on ülesaamine oportunistlikust teooriast "ametiühingute neutraalsusest, lahtiütlemine ametiühingute koostööst kapitalistidega.

"4200000 saksa ametiühingute liiget", rääkis E. Thälmann "on need keskmised saksa töölised, kelle eest me peame tingimata vóitlema, sest nad moodustavad saksa tööstusproletariaadi selle osa, ilma kelleta meie, kommunistlik avangard ei suuda saavutada vóitu." [14]

Kongress vóttis E. Thälmanni ettekande póhjal vastu resolutsiooni, milles märgiti, et käesoleva

---

[13] Э. Тельман, Борьба за единство профсоюзов и германский рабочий класс, Избранные статьи и речи, том I, стр. 127.

[14] Sealsamas, lk. 140.

momendi kóige tähtsamaks ülesandeks on vóitlus ametiühingute ühtsuse eest. Ei tohi olla ühtki liikumist, mille puhul kommunistid ei näita ametiühingute ühtsuse vajadust. Veel rõhutati resolutsioonis, et iga kommunist peab olema ametiühingu liige, vóitlema ametiühingu ametikohtade pärast ja igas ametiühingu algorganisatsioonis peab moodustatama kommunistlikud rakukesed. [15]

Kongressil ei puhkenud siiski asjalikku vaidlust. Oma lóppsónas väljendas E. Thälmann kahetsust, et parteile nii tähtsas küsimuses nagu seda on töö ametiühingutes ja töö ametiühingutega, mida arutati kongressil ei näidanud delegaadid aktiivsust ja tegid vähe positiivseid ettepanekuid. [16] Ühisrindetaktikast ja selle tähtsusest rääkis kongressil kóige rohkem E. Thälmann.

Saksamaa Kommunistliku Partei jaoks olid 1924-1925. aasta tósise katsumuse aastateks. Sotsialismi ehitamine Nóukogude Liidus, Saksamaa majanduslik ja poliitiline olukord tóid uusi proletariaadi hulki aktiivsesse vóitlusse, lóid tingimused masside ühendamiseks kommunistliku partei ümber ja töölisliikumise tugeva vasakpoolse kallakuga tiiva moodustamiseks. Kommunistliku partei móju laienemist massidele takistas Fischer-Maslowi grupi sektantlik tegevus.

---

[15] Д. Кульбакин, Очерки новейшей истории Германии, стр. 242.

[16] Э. Тельман, Избранные статьи и речи, том I, стр. 157.

See oli selge enamusele Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomiteest. Kerkis üles küsimus partei poliitika otsustavast muutmisest ja juhtkonna vahetamisest. 1925. aasta 1. septembril toimus partei juhtivate töötajate konverents. Moodustati peaaegu uus Keskkomitee, kes võttis kursi vigade parandamisele, mis oli tehtud minevikus ja töölisklassi tõelise tegevusühtsuse loomisele. [17]

Partei taktika muutus ilmnes kõige enne suhtumise muutmises sotsiaaldemokraatlikesse töölistesse. 1925. aasta septembris valitud Saksamaa Kommunistliku Partei uus juhtkond püüdis saavutada üksteise mõistmist ja tegevusühtsust.

Kommunistliku partei võit "ultrapahempoolsete" üle kinnitati lõplikult Saksamaa Kommunistliku Partei I ülesaksamaalisel konverentsil 31. oktoobrist - 1. novembrini 1925. Sisuliselt oli sel konverentsil partei kongressi tähtsus. [18] Partei otsusel võeti partei juhtpositsioon ära Fischerilt ja Maslowilt. Konverents valis Saksamaa Kommunistliku Partei uue Keskkomitee eesotsas väljapaistva saksa revolutsionääri-leninlase Ernst Thälmanniga, kes sai kommunistliku partei esimeheks. Konverents kinnitas marksistlik-leninliku joone võitu parteis. [19]

---

[17] В.С. Дякин, Коммунистическая партия Германии и проблема единого фронта ..., стр. 52.

[18] В.С. Дякин, Коммунистическая партия Германии и проблема единого фронта ..., стр. 61.

[19] В.Д. Кульбакин. Очерки истории новейшей истории Германии, стр. 242.

Ernst Thälmannist sel konverentsil kirjutas vana kommunist Alfred Verner: "Sm. Thälmann esines rohkem kui kolmetunnise ettekandega, milles vóttis hävitava kriitika alla minevikus tehtud vead. Ta analüüsis poliitilist olukorda ja formuleeris partei ülesanded nii selgelt ja arusaadavalt, et iga delegaat jälgis huviga tema móttekäiku. Me olime vaimustatud tema esinemisest.

Kui seejärel valiti E. Thälmann partei esimeheks, puhkesid nii tormilised ja vaimustatud ovatsioonid, et näis, saal ei pea vastu. Ma mäletan, kuidas me, täis uut jóudu, tulime tagasi ettevótetesse ja jutustasime konverentsist ning kuidas sellest päevast peale parteitöö läks paremaks ja töötada oli kergem... Saades partei esimeheks jäi ta nagu varemgi lihtsaks inimeseks." [20]

Ernst Thälmann elas endiselt oma Hamburgi korteris, kuigi töö ei lubanud tal tihti nädalate kaupa olla Hamburgis. Ta luges end endiselt Hamburgi tööliseks. Kui ta koju saabus, külastas ta ise vói kutsus endale külla seltsimehi ning vestles nendega, et teada saada kaasvóitlejate arvamust. [21]

Ernst Thälmanni valimisel Saksamaa Kommunistliku Partei esimeheks oli suur tähtsus nii Saksa Kommunistlikule Parteile kui ka töölisliikumise jaoks

---

[20] Альфред Фернер "Берите пример с Эрнста", Германии бессмертный сын, стр. 121-122.

[21] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 134.

tervikuna, oli tähtsaks etapiks kommunistliku partei arengus. Uue Keskkomitee juhtimisel saavutas partei edu ideelises töös ja kindlustas organisatsiooniliselt oma ridu. Liikmete arv kasvas poole aastaga 30000-lt 160000-le. [22]

Teinud lõpu parempoolsete ja "ultrapahempoolsete"oportunistide valitsemisele, koondas Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee E. Thälmanni juhtimisel partei ridu ja viis veendunult võitlusse demokraatlike vabaduste ja rahu eest; militarismi ja fašismi vastu.

Kui Ernst Thälmann valiti Saksa Kommunistliku Partei esimeheks, olid tal seljataga mitmeaastased kogemused poliitilises töös legaalsetes ja illegaalsetes tingimustes. E. Thälmann hakkas Saksamaa Kommunistlikku Parteid juhtima ajal, kui see väljus põranda alt, koondas oma jõudusid. Nendes rasketes tingimustes ilmnes eriti selgelt tema poliitilise juhi mitmekülgne talent. Rahulikult, kainelt kaaludes kõik "poolt" ja "vastu", hoolikalt kontrollides faktid, vastandades jõudude vahekordi, pidades nõu seltsimeestega võttis E. Thälmann vastu julgeid otsuseid ja erakordse energiaga viis neid ellu.

Ernst Thälmann - töölisklassi poeg - ei katkestanud kunagi sidemeid massidega, oli sagedaseks külaliseks tehastes, tööliste korterites. Ta armastas

---

[22] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 134.

olla ka trahterites, kus õllekruusi või skatipartii juures juhuslikes, südamlikes jutuajamistes tööliste, teenistujate, sõdurite ja talupoegadega sai ta teada nende mõtted ja meeleolud. Parteitöö paremaks muutmiseks külas korraldas Saksamaa Kommunistlik Partei "küla pühapäevi", mil palju kommuniste siirdus maarajoonidesse, kus nad teostasid poliitilist selgitustööd talupoegade ja põllumajandustööliste hulgas. E. Thälmann võttis tihti osa niisugustest agiitbrigaadidest. Ta kuulas tundide viisi sulaseid ja andis nõu, kuidas organiseerida võitlust nende eluliste huvide täitmiseks. Ta ei puigelnud kõrvale suure hulga küsimuste eest ja vastas neile kannatlikult. Rahva hulgas kutsuti Thälmanni "Teddy", asetades sellesse nimesse usalduse ja südamlikkuse. [23]

Kõik, kes nägid ja kuulsid Ernst Thälmanni, tunnistasid, et lihtsus, otsekohesus ja ausus olid tema kõige iseloomustavamateks joonteks; sellele ei julgenud vastu vaielda isegi õelaimad poliitilised vastased. E. Thälmann ei pidanud lugu mitte juhile pimesi järgnevaist poolehoidjatest, vaid veendunud võitluskaaslastest.

Brandleri laadi oportunistide vastu võideldes tõusis E. Thälmann partei etteotsa, kuid viha nende kommunistliku partei sisevaenlaste vastu ei takistanud tal läbi nägemast ka "pahempoolseid" oportuniste.

---

[23] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 140.

Ta tundis Maslowi ja Fischeri tóelist olemust ja asus kóhklemata seisukohale, mis oli suunatud partei ja kogu töölisklassi huvide kaitseks. E. Thälmann vóitles revolutsioonilise sónadetegemise vastu, kasvatas partei liikmeid olukorra ja edasiste perspektiivide kaine hindamise vaimus.

Ta nóudis, et ei suhtutaks ühtemoodi ultrapahempoolsete liidritesse ja nendega teadmatusest kaasa läinud töölistesse. Nende tööliste hulgas tuli teha selgitustööd, vóita nad kommunistide poole. [24]

Ernst Thälmann móistis ametiühingulise tegevuse algul enne maailmasóda, et sotsiaaldemokraatia organisatsiooniline vorm juba tol ajal oli muutunud mingiks pisiühingu pidamiseks. Nagu kodanlikud parteidki oli sotsiaaldemokraatia üles ehitatud territoriaalse printsiibi järgi, nii et partei liikmed liitusid partei algorganisatsiooni täiesti juhuslikult. Revolutsiooniline partei, kes tugineb töölisklassile ja kelle eesmärgiks on sotsialistlik revolutsioon, peab ammutama oma poliitilist jóudu ja organisatsioonilist tugevust sealt, kus peitus ja peitub tööliste jóud: tehastest ja vabrikutest.

E. Thälmanni juhtimisel viidi läbi kommunistliku partei vastav reorganiseerimine. Partei organisatsioonilise ehituse aluseks sai partei algrakukese printsiip. Isegi kóige väiksemaarvulised tsehhi par-

---

[24] Эрнст Тельман, Избранные статьи и речи, том I, стр. 256.

teiorganisatsioonid kuulusid ületehaselisse parteiorganisatsiooni, aga kõik territoriaalsed rakukesed, kuhu kuulusid vabakutselised isikud, olid ühendatud rajoonide järgi. Sel viisil langes organisatsioonilises suhtes raskuspunkt ettevõtetele, kus töölised iga päev kokku puutusid, üksteisest olenesid ning võitlesid palga tõstmise, töötingimuste parandamise ja poliitiliste nõudmiste eest. [25]

E. Thälmann kasutas iga soodsat võimalust partei ja ametiühingute kollektiivseks tegevuseks. Toetudes massilisele liikumisele, pöördus ta 1925. aasta detsembris Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee nimel sotsiaaldemokraatliku partei ja vabade ametiühingute poole välja astuda kollektiivselt. [26]

Jälgides Saksa Kommunistliku Partei üleskutset 20. juunil 1926. aastal 14 miljonit inimest oli seaduseprojekti poolt, et vürstidelt konfiskeerida ilma tasuta varandused. Kuigi see ei läinud seadusena läbi (nõutav oli poolt 20 miljonit häält) oli referendumi tulemus progressiivsete jõudude kasvu näiteks. Iseloomustades seda kampaaniat kui teatud astet ühisrinde arengus, märkis E. Thälmann, et see oli massiline liikumine, milles kommunistid saavutasid suurt edu. [27]

"Me läksime selles võitluses vürstide vastu", märkis ta oma teises kõnes, "olles teadlikud, et oma

---

[25] W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 82.

[26] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 157.

[27] Э. Тельман, Избранные статьи и речи, том II, стр. 72.

arengus kasvab ta võitluseks kogu kodanluse vastu."[28]

1927. aasta lõpp tähistas uut töölisliikumise tõusu. Võitlus hakkas ikka rohkem võtma massilise poliitilise võitluse iseloomu, ta oli suunatud valitsuse reaktsioonilise tegevuse, politseiterrori ja fašistliku poliitika vastu. [29]

1928. aastal organiseeris kommunistlik partei rahvaküsitluse protestiks sõjalaeva ehitamise vastu. Sel perioodil pöördus Saksamaa Kommunistlik Partei mitmel korral sotsiaaldemokraatliku partei ja vabade ametiühingute liidrite poole ettepanekuga tegutseda ühiselt, kuid kõik need ettepanekud lükati tagasi.

1928. aasta märtsis lõppesid Riigipäeva volitused. Vastavalt konstitutsioonile saatis president Hindenburg 31. märtsil Riigipäeva laiali, uued valimised määrati 20. maile. Valimiseelses kampaanias suurenes saksa proletariaadi revolutsiooniline aktiivsus. Valimistel kaotas kodanlik blokk palju hääli. Saksamaa Kommunistlik Partei sai 54 mandaati. Ka sotsiaaldemokraatia poolt antavate häälte hulk suurenes. "Valimiste tulemused", kirjutas Walter Ulbricht, "näitasid, mil määral kodanlusel oli töölisklassi lõhenemise eesmärgil vaja tõmmata sotsiaaldemokraate vastutavale tööle riigiaparaadis." [30] Valimised

---

28 Э. Тельман, Избранные статьи и речи, том I, стр. 267.

29 W. Ulbricht, Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, Bd. I, S. 420.

30 W. Ulbricht, Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, Bd. I, S. 410.

näitasid, et enamus töölistest läheb sotsiaaldemokraatide järel, on reformismi mõju all. Masside vabastamist reformistide illusioonidest takistasid Saksamaa Kommunistliku Partei vead, mille vastu astus energiliselt E. Thälmann.

Oma laialdast parlamendivälist tegevust sidus Ernst Thälmann aktiivse esinemisega Riigipäevas, kus ta oli saadikuks alates 1924. aastast. Ta kasutas parlamendi kõnetooli partei poliitika populariseerimiseks, halastamatult kiskus maskid imperialistlikelt sõjasüütajatelt (näitas Dawesi plaani ja Locarno pakti olemust)[31]. E. Thälmann tõestas, et taolistel plaanidel ja paktidel on eesmärk teha saksa imperialism löögijõuks Nõukogude Liidu vastu ja nad toovad kahju saksa rahvale. Esinedes Riigipäevas Dawesi plaani vastu ütles Thälmann: "Me süüdistame Stresemanni ja tema pooldajate valitsust selles, et nad tahavad saksa rahvast siduda niisuguse orjastava lepinguga."[32] Locarno paktist rääkis Thälmann, et selle abil tahavad läänеriigid moodustada Euroopas Nõukogudevastast blokki, millest võtaks osa ka Saksamaa. "Nõukogude Liidu vastu näidatud teenete eest loodab saksa kodanlus saada toetust inglise imperialismilt kaotatud territooriumide tagastamiseks, samuti laenu inglise

---

31 Локарнский договор между Германией, Бельгией, Францией, Великобританнией и Италией, Хрестоматия по новейшей истории, том I, стр. 212.

32 Эрнст Тельман, Против плана Дауэса, Избранные статьи и речи, том I, стр. 62.

ja ameerika imperialistidelt." [33]

Just nimelt selle otsekohesuse, óigluse ja julguse pärast vihkas kodanlus E. Thälmanni. Kuid tema kui Saksamaa Kommunistliku Partei juhi autoriteet ja populaarsus massides järjest kasvasid. Kommunistlik partei esines energiliselt ja väsimatult kóigi imperialistlike kokkulepete ja plaanide vastu. Partei näitas, et saksa rahva elulisi küsimusi vóib lahendada vaid tihedas koostöös Nóukogude Liiduga, vastupidi saksa ja välismaise imperialismi salakavalatele plaanidele. Leninismi pooldaja E. Thälmann ühendas patriotismi proletaarse internatsionalismiga. Ta oli suuteks tóekuulutajaks esimese sotsialismimaa kohta, väsimatult esines Nóukogude Liidu kaitseks. Thälmann selgitas väsimatult saksa töölistele, et saksa militaristide ja fašistide vallutusplaanid, mis on suunatud Nóukogude Liidu vastu, lópevad Saksamaale möödapääsmatult katastroofiga. Mis puutub Nóukogude Liidu töötajatesse, siis nemad ei taha sóda, sotsialistliku ühiskonna edukaks ülesehitamiseks on neile vajalik igavene rahu kóigi rahvastega, seetóttu teostab Nóukogude valitsus oma eksisteerimise esimestest päevadest peale järjekindlat leninlikku rahupoliitikat.

E. Thälmann tóestas, et relvastumise vóidujooks, kodanike vabaduste ja óiguste likvideerimine, fašismiohu kasv on omavahel tihedalt seotud. Seepärast on

---

[33] Sealsamas, lk. 200.

võitlus militarismi vastu on samal ajal võitlus demokraatia eest. Kui Saksamaa oli vapustatud sügavast kriisist, näitas Thälmann saksa töölistele põhjalikku erinevust kapitalistlike riikide ja Nõukogude Liidu olukorra vahel: ühelt poolt - kriisid, tööpuudus, talupoegade laostumine; teiselt poolt - tööpuuduse täielik likvideerimine, suurte tööstusettevõtete ehitamine, kolhoosid, hiiglasuured sovhoosid. Ta veenis saksa rahvast, et tee õnnelikku tulevikku on võimalik ainult tihedas koostöös Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahel. Nõukogudemaa elu ja ajalugu ei õppinud ta tundma mitte ainult raamatute järgi, vaid külastas ise tihti Nõukogude Liitu. Ajavahemikul 1921 - 1932 viibis E. Thälmann Nõukogude Liidus 12-l korral. Viibides Nõukogude Liidus esines Thälmann tihti tööliste, talupoegade, intelligentsi ja punaarmeelaste ees kõnedega saksa ja rahvusvahelise töölisklassi liikumisest, rahvusvahelisest olukorrast.

Sügava mulje jätsid Saksamaa Kommunistliku Partei delegaatidele Nõukogude Liidus toimunud kommunistlikud foorumid, armastus ja sügav austus, mis väljendus nõukogude inimeste pöördumistes nende ja eriti Ernst Thälmanni poole. Thälmanni juurde sõitis palju delegatsioone ainuüksi sellepärast, et avaldada talle oma solidaarsust saksa rahvaga. Thälmanni võitluskaaslane Karl Jannak kirjutas: "1924. aastal Moskvas võisin ma ise veenduda selles, kui suur oli Thälmanni

autoriteet Moskvas ja Kommunistlikus Internatsionaalis pärast 1923. aasta Hamburgi ülestõusu. E. Thälmann oli delegatsiooni liige. Arutati Saksamaa Kommunistliku Partei olukorda. Kord koosoleku ajal üks seltsimees ÜK(b)P Keskkomiteest ütles: "Sm. Thälmann - see on Saksa Kommunistliku Partei pärl". Me olime uhked selle kõrge hinde üle." [34]

Ühel koosolekust vabal päeval kutsuti E. Thälmann Punaarmee sõjakooli, kus teda tervitas S.M. Budjonnõi. Punaarmeelaste ja ohvitseride palvel jutustas Thälmann neile barrikaadilahingutest 1923. aastal Hamburgis. Ta oli sügavalt erutatud, kui S.M. Budjonnõi teatas, et üks Punaarmee polkudest hakkab tulevikus kandma E. Thälmanni nime. Teda valiti Moskva metallitööliste ametiühingu auliikmeks, Moskva Linnanõukogu ausaadikuks, anti punaarmeelase aunimetus, selles nagu ta ise ütles: " ... leidis väljendust sügav revolutsiooniline solidaarsus võitleva saksa töölisklassi ning Nõukogude Liidu tööliste ja talupoegade vahel. [35]

Tulnud tagasi kodumaale ei olnud Thälmannil kahju ajast ja jõust, et anda edasi oma muljeid saksa töölistele. Ta rääkis Nõukogude Liidu töötajate uutest edusammudest sotsialismi ehitamisel, kultuurirevolutsioonis; sellest, kuidas nõukogude inimesed on täis

---

[34] К. Яннак 2Товарищ Тельман - жемчужина КПГ", Германии бессмертный сын, стр. 52.

[35] Э. Тельман, Речь по поводу присуждения звания почетного красноармейца, Избранные статьи и речи, том I, стр. 292.

revolutsioonilist vaimustust, vennalikku solidaarsust ja võitlusenergiat. Ta purustas fašistliku vale selle kohta, nagu ähvardaks Saksamaad sõjaline oht Nõukogude Liidu poolt, paljastas sõjasüütajate tõelise palge. E. Thälmann tegi palju selleks, et kindlustada sõprussidemeid saksa rahva ja Nõukogude Liidu rahvaste vahel.

1929. aastal möödus 5 aastat sellest, kui Saksamaa revolutsiooniline töölisklass moodustas oma kaitseorganisatsiooni - Punaste Rindelaste Liidu. See organisatsioon moodustati juba 1924. aastal Ernst Thälmanni algatusel. Töölisomakaitse tekkis kui võitlusvahend arvukate vabatahtlike korpuste vastu, natsionaalsotsialistide SA ja SS kaitseväeosade ning sõjalis-poliitilise organisatsiooni "Teraskiiver" vastu. Vastandina võhuvale enamusele sõjaväelistele organisatsioonidele olid punased rindelased relvastamata, kasutades vajaduse korral oma rusikate abi.

Ernst Thälmann juhtis seda võitlusorganisatsiooni, kuhu kuulus üle saja tuhande inimese. Punaste rindelaste iga-aastased kokkutulekud tõendasid, kui tihedalt oli see organisatsioon seotud rahva laiade kihtidega. E. Thälmann kirjutas: "Oma olemasolu viie aasta jooksul kasvas Punaste Rindelaste Liit antifašistlikust organisatsioonist, milline ta oli esialgu, proletariaadi revolutsiooniliseks võitlussalgaks, kes võitleb imperialistide ja sõjasüütajate vastu." [36]

---

[36] Э. Тельман, Пять лет Союза красных фронтовиков, Избранные статьи и речи, том II, стр. 19-21.

Juba 1928. aastal tegi avalik reaktsionäär minister von Kendell katset keelata töölisomakaitse organisatsioon, kuid tema kavatsus põrkas töörahva hulkade vastupanule. Pärast 1. maid 1929. aastal keelati Punaste Rindelaste Liidu tegutsemine. See toimus ülemaailmse majanduskriisi algul ja Saksamaal pidevalt kasvava tööpuuduse olukorras. Suurtööstürid ja suurmaaomanikud teadsid, et ees seisavad tõsised majanduslikud ja poliitilised lahingud ning püüdsid nii palju kui võimalik õõnestada töölisklassi jõudusid.

Majanduskriis, mis haaras 1929 - 1933. aastal kapitalistlikku maailma, laastas eriti tugeva jõuga Saksamaa majandust, mis oli sõltuv välismaisest kapitalist. 1932. aasta tööstustoodang langes 1929. aastaga võrreldes 40 %, töötute armee kasvas 8 miljoni inimeseni [37], väheneb töötasu, halvenes töötavate talupoegade olukord. Valitsevad klassid püüdsid veeretada kriisiraskused rahva õlgadele. Reaktsioon läks pealetungile viimaste rahva poolt Novembrirevolutsioonis võidetud demokraatlike õiguste ja vabaduste jäänuste vastu. Töötavad massid avaldasid vastupanu monopolistide ja junkrute pealetungile. Teravate klassivastuolude tõttu võtsid parempoolsed kursi kodanliku demokraatia likvideerimisele ja avaliku fašistliku diktatuuri kehtestamisele ning uue sõja ettevalmistamisele. Majanduskriisi aastail hitlerlased, keda finantseerisid agressiivsed saksa monopolistid,

---

[37] В.Д. Кульбакин, Очерки новейшей истории Германии, стр. 316.

aktiviseerisid oma jõupingutusi haarata Saksamaal võim.

Sotsiaaldemokraatia parempoolsete liidrite süü tõttu, kes lõhestasid töölisklassi, kasvasid antifašistlikud jõud aeglasemalt kui reaktsioonilised jõud. Kommunistlik partei oli endiselt ainuke partei riigis, kes teostas mehist ja järjekindlat võitlust fašismi vastu, aga selleks, et peatada fašism, ei olnud proletariaadi eesrindlikul osal küllalt jõudu. E. Thälmann mõistis õigeaegselt ohtu, mida tõi Euroopa rahvastele saksa imperialistide poliitika, ta avas reaktisooniliste parteide ja valitsuste reeturlikku tegevust, mis puhastas Hitlerile teed võimu juurde. Thälmann rõhutas sel ajal eriti töölisklassi tegevusühtsuse vajadust nii ühe rahvuse piires kui ka rahvusvahelises ulatuses, et tõkestada teed fašismile. Järgnevad sündmused tõestasid, kui õige see oli.

24. augustil 1930. aastal trükiti ajalehes "Rote Fahne" Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee poolt E. Thälmanni initsiatiivil "Saksa rahva rahvusliku ja sotsiaalse vabastamise programm". See programm kritiseeris hitlerlaste parteid kui " ... rahvavastast, sotsialismivastast, äärmise reaktsiooni, tööliste ekspluateerimise ja orjastamise parteid." [38]

16. mail 1931. aastal suurel miitingul Oldenbur-

---

[38] Zur Geschichte der Kommunistischen Partei Deutschlands, S. 275-281.

gis avaldas Thälmann Saksa Kommunistliku Partei poolt läbi töötatud programmi talupoegade abistamiseks, selles olid näidatud reaalsed teed võitluseks nende olukorra parandamiseks. Selleks ajaks oli töötavate talupoegade võlg kasvanud suureks - 5 miljardit marka.

Programm leidis vastukaja talupoegade hulgas. Poole aasta pärast toimus Berliinis talupoegade kongress, kuigi 145 delegaadi hulgas oli vaid 14 Saksamaa Kommunistliku partei liiget, toimus kongressi töö tervikuna kommunistliku partei juhtimisel. Kongress kutsus üles kindlustama sidet tööliste ja talupoegade vahel ja toetama Ernst Thälmanni kandidatuuri eelseisvatel presidendivalimistel. [39]

1932. aastal, kui fašismioht järjest kasvas, kutsus Saksamaa Kommunistlik Partei E. Thälmanni initsiatiivil kõiki järjekindlaid demokraate laialdasele massilisele võitlusele fašismi vastu. Kogu maal loodi kohalikud "ühtse antifašistliku tegevuse komiteed", töölised organiseerisid töölisomakaitsesalku, kes kaitsesid tööliste organisatsioone natside löökrühmade eest. Fašismivastase tegevuse komiteed loodi ka maal. See liikumine oli rahvarinde algeoks.

Ernst Thälmann seletas väsimatult töölistele, kuidas organiseerida ühisrinnet tehastes, kaevandustes, külades; õpetas, kuidas konkreetselt kaitsta oma demokraatlikke õigusi, organisatsioone, koosole-

---

[39] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 181.

kuid, demonstratsioone, ametiühinguid, toimetusi ja trükikodasid ründebandede terrori eest.[40]

8. juulil 1932. aastal vestles Thälmann Berliinis 20 töölise-sotsiaaldemokraadiga Saksamaa erinevatest piirkondadest. Töölised esitasid talle palju lahendust vajavaid küsimusi, millele ta andis ammendavad vastused. Thälmann selgitas sotsiaaldemokraatidele sisemist ja rahvusvahelist olukorda, näitas edasilükkamatut vajadust moodustada iga hinna eest ühisrinne.[41]

Kuigi kommunistlik partei pingutas, ei suutnud ta luua tegevusühtsust Saksamaa Sotsiaaldemokraatliku Parteiga. Selle partei parempoolsed liidrid näitasid, et nad ei taha võidelda imperialistliku reaktsiooni vastu. Nii jäi kommunistlik partei üksinda kaitsma demokraatiat Saksamaal. Aeg oli ärev ja keeruline. Kommunistid töötasid rasketes tingimustes.

Saksamaa Kommunistlik Partei paljastas väsimatult reaktsiooniliste ringkondade salasepitsusi. Ta kutsus masse üles võitlusele fašistliku diktatuuri reaalse ohu vastu. Antifašistlikku liikumisse tõmmati järjest uusi töötajate kihte. 10-17. juulini 1932 viis kommunistlik partei läbi fašismivastase nädala. Demonstratsioonidest ja miitingutest võttis osa tuhandeid töölisi.[42]

---

40 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 181.

41 Sealsamas, lk. 182.

42 Б.Г. Тартаковский, Буржуазные партии Веймарской республики в приход фашизма к власти, Из истории Германии нового и новейшего времени, стр. 260.

1932. aasta oktoobris siirdus Thälmann Ruhri, aga sealt illegaalselt Pariisi, kus 31. oktoobril esines Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 15. aastapäevale pühendatud miitingul. Oma kõnes rääkis ta, et saksa ja prantsuse rahvas ei ole omavahel vaenlased, neil on ühine vaenlane - fašism. [43]

1932. aastal haaras fašismivastane liikumine Saksamaal üha uusi rahvakihte. Sellest annab tunnistust Berliinis toimunud fašismivastane kongress, mille 1465-st delegaadist oli 954 parteitut, 132 sotsiaaldemokraati, 379 kommunisti. [44] Kongress pöördus saksa töötajate poole manifestiga, kutsus üles mobiliseerima kogu rahva jõud demokraatia kaitseks, võitluseks natsidega. Delegaadid valisid fašismivastase komitee, kuhu kuulusid kommunistid, sotsiaaldemokraadid, parteitud. Kongress leidis vastukaja massides, sai nende toetuse rohkearvulistelt miitingutelt, koosolekutelt ja demonstratsioonidelt, millest E. Thälmann ning tema võitluskaaslased W. Pieck, W. Ulbricht ja teised aktiivselt osa võtsid. Thälmann esines veendunult, et fašistide võimuletuleku korral on verine sõda möödapääsmatu, et hitlerlaste võit purustab kõik tööliste organisatsioonid. Ainukeseks garantiiks on ja jääb ühisrinne. Ta kutsus üles parteiseltsimehi olema valvsad ja võitlema lõpuni. Ükski kommunist ei tohi lahkuda

---

[43] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 185.

[44] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 186.

postilt, kuhu ta on määratud partei poolt, rääkis ta 1932. aasta lópul, kui kommunistid olid sunnitud äärmiselt rasketes tingimustes täitma oma revolutsioonilist kohust. Kommunistid ei löönud vankuma. Nad jätkasid vóitlust kóige kiuste. Viimane massiline demonstratsioon enne Hitleri vóimuletulekut toimus 25. jaanuaril 1933. aastal, see oli ühtlasi vóimsaim demonstratsioon pärast 1923. aastat.

30. jaanuaril 1933. aastal läks vóim Saksamaal fašistide füürer Adolf Hitleri kätte, kelle kindralfeldmarssal Paul von Hindenburg määras riigikantsleriks. See oli Weimari vabariigi 14-aastase ajaloo kuulsusetu lópp. Saksamaal algas sünge öö, mis kestis 12 aastat. [45]

"Fašism vóimu juures - see tähendab finantskapitali kóige reaktsioonilisemate, šovinistlike elementide terroristlikku diktatuuri", ütles G. Dimitrov Kominterni VII kongressil. [46]

Saksa rahvale ja kogu Euroopale suurima hädaohu tunnil pöördus W. Ulbricht E. Thälmanni ülesandel 30. jaanuaril uuesti Saksamaa Sotsiaaldemokraatliku Partei juhtkonna poole ettepanekuga viivitamatult välja kuulutada kogu maal poliitiline streik, mis sunnib reaktsiooni taanduma. Walter Ulbrichti ettepanek ning hili-

---

45 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 191.

46 Г. Димитров, Наступление фашизма и задачи Коммунистического Интернационализма в борьбе за единство рабочего класса, против фашизма, стр. 6.

semad kommunistliku partei ja isiklikult Thälmanni jõupingutused, mis olid suunatud laialdase rinde loomiseks veel mitte kindlustunud fašistliku diktatuuri vastu, leidsid vastuseisu sotsiaaldemokraatliku partei liidrite poolt. Mitmesugustel ettekäänetel keeldusid nad ühisest tööst kommunistidega. Ainuüksi Saksamaa Kommunistlik Partei ja temaga kaasamineva töölisklassi eesrindliku osa jõud olid mitteküllaldased, et tagasi lüüa fašiste.

Esinedes 1933. aasta veebruaris viimasel töölis-te avalikul miitingul Berliinis seletasid E. Thälmann ja W. Pieck töölistele, et praegu, kus fašism ei ole veel kindlustunud võimu juures, on võimalik üldstreigi ajal laiali ajada Hitleri valitsus. Kokkutulnud töölised olid enamuses sellega nõus, kuid reformistlikud liidrid tõrkusid, lõhkusid tegevusühtsuse.[47]

Tulnud võimule, muutsid natsid Weimari konstitutsiooni. Kõik tööliste organisatsioonid keelati üksteise järel, seejärel tabas sama saatus ka kodanlikke parteisid. Massilised repressioonid suunati Saksamaa Kommunistliku Partei vastu.

7. veebruaril 1933. aastal toimus Berliini lähedal kommunistliku partei Keskkomitee illegaalne pleenum. Pleenumist võttis osa 40 inimest. Istungit juhatas W. Ulbricht. Oma ettekandes rõhutas E. Thälmann, et Hitleri valitsus on kapitalistide ja mõisnike valit-

[47] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 192.

sus, ta likvideerib kõik tööliste õigused ja kasutab terrori kõiki forme. Kommunistlik partei loeb Hitleri valitsuse kukutamist oma lähimaks ülesandeks. Tähtsamateks eeldusteks selleks on masside võitlus ja töölisklassi ühisrinne. Thälmann tegi ettepaneku välja töötada tegevusprogramm, mis vastaks uutele ülesannetele ja olukorrale.[48]

See oli viimane Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenum, millest võttis osa Ernst Thälmann. Tema ettekanne soodustas hiljem hoopis erinevate sotsiaalsete kihtide ja poliitiliste suundade liitumist võitluseks hitlerliku türannia vastu. Ettekanne kinnitas E. Thälmanni kõrvalekaldumatust leninliku kursi elluviimisel.

28. veebruaril 1933. aastal vallutasid natsid Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee hoone ja ajalehe "Die Rote Fahne" toimetuse. Päev enne seda esines E. Thälmann viimast korda Poliitbüroo seltsimeeste ees.

27. veebruaril 1933. aastal süütasid hitlerlased provokatsiooni eesmärgil Riigipäevahoone ajades süü kommunistide peale. Riigipäevahoone süütamine oli fašistlikele pimedusjüngritele vajalikuks ettekäändeks kommunistliku partei purustamiseks. Ööl vastu 28. veebruari areteeriti pealinnas poolteist tuhat, kogu Saksamaal aga 10000 kommunisti. Areteeritud heideti

---

[48] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 199.

koonduslaagritesse ja vanglatesse, kus neid mónitati ning piinati. Paljud hukkusid. Sügaval póranda all vaatamata kóigile koledustele, jätkas kommunistlik partei vóitlust. Terrori pealetungi ajal sai Saksamaa Kommunistlik Partei 5. märtsil 1933. aasta valimistel 4,8 miljonit häält ja 81 kohta Riigipäevas. [49]

Vaatamata sellele, et hitlerlased püüdsid varjata oma kuritegusid maailma avalikkuse eest, paljastasid kommunistide pórandaalune kirjastus ja raadio süstemaatiliselt fašistlikke timukaid.

Pärast Riigipäevahoone süütamist, kui algasid kommunistide massilised areteerimised, vóttis Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee Poliitbüroo vastu otsuse saata illegaalselt elav E. Thälmann välismaale, kust ta hakkab parteid juhtima. Ärasóit oli määratud 5. märtsile 1933, selle ajani pidi Thälmann elama konspiratiivkorteris Berliini lähedal. [50]

Kuid E. Thälmann ei pidanud vóimalikuks partei terava vóitluse momendil fašistliku diktatuuri vastu olla eemal vóitlusväljast ja jäi pealinna. Berliini konspiratiivkorterist pidas ta pidevalt sidet partei Keskkomiteega. Viivitus Berliinis sai E. Thälmannile saatuslikuks. 3. märtsil 1933. aastal areteeriti Ernst Thälmann tema illegaalses korteris.

---

[49] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 203.

[50] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 204.

IV PEATÜKK

ERNST THÄLMANNI VÕITLUS FASISTLIKU VANGLA TINGIMUSTES

Kuidas politsei sattus Ernst Thälmanni jälile, selle küsimusega tegeles Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee ülesandel mitu parteiseltsimeest, kuid täielikult õnnestus see küsimus lahendada alles pärast hitlerliku Saksamaa purustamist, kui avastati uusi gestapo kirju ja dokumente. Dokumentide järgi tehti kindlaks, et gestapo salaagendid jälgisid Thälmanni juba ammu enne areteerimist. Vaatamata sellele, et tema kinnipüüdmise eest oli määratud valitsuse autasu ja püüdmine oli tehtud kogenud nuhkide ülesandeks, oli E. Thälmanni kui kogenud põrandaaluse kinnivõtmine raske ülesanne.

E. Thälmanni areteerimine oli niivõrd salastatud, et gestapo kartis eelnevalt välja kirjutada areteerimiskäsku. Alles 5. märtsil 1933. aastal teostatud operatsiooni ettekandes palus gestapo prokurör Mittelbach tagantjärele välja anda areteerimiskäsk ja tunnistada areteerimine seaduslikuks. Order nr. 208 Riigipäeva saadiku Ernst Thälmanni "viivitamatu areteerimise" kohta anti välja 6. märtsil, seega 3 päeva hiljem, kui teda metsikult läbipekstuna oli heidetud vanglakeldrisse.[I]

[I] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 208.

Ernst Thälmanni areteerimine oli suureks löögiks Saksamaa Kommunistlikule Parteile ja antifašistlikule Vastupanuliikumisele. Minnes póranda alla jätkas Saksamaa Kommunistlik Partei koos ausate tööliste sotsiaaldemokraatide ja kóigi veendunud antifašistidega vóitlust. E. Thälmanni poolt leninlikus vaimus kasvatatud parteijuhid pidasid vastu kóige raskematele katsumustele. Nähes ette illegaalse töö raskusi, vóttis Saksamaa Kommunistlik Partei Keskkomitee kasutusele rea abinóusid: moodustati illegaalsete trükikodade, salakorterite, parteidokumentide ja illegaalse kirjanduse ladude vórk; Tšehhoslovakkia, Taani ja teiste riikide piiril moodustati kindlad edasisaatmise punktid. Kommunistlik partei reorganiseeriti. Algorganisatsioonid koosnesid nüüd 3-5 liikmest. Igal grupil oli ühendus kórgema organisatsiooniga, kuid polnud sidet teiste gruppidega. Illegaalselt anti välja ja levitati "Die Rote Fahne" ning teisi kommunistlikke ajalehti, samuti brošüüre ja lendlehti. Osa kirjandust trükiti välismaal ja toimetati kohale spetsiaalsete kiirkäskjalgadega. Partei tööd juhtis Keskkomitee pleenumite vaheajal Poliitbüroo, kes esialgu asus Pariisis, siis Prahas, seejärel Moskvas. [2] Saksa kommunistid vóitlesid julgelt ja mehiselt hitlerlaste vastu.

Ükstest ja pool aastat vaevles Ernst Thälmann fašistlikes piinakambrites allutatuna ebainimlikele füüsilistele ja moraalsetele piinamistele ning móni-

[2] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 211.

tustele. Ei üksikvangistus ega piinamised ei murdnud katmatut revolutsionääri. Esialgu pärast areteerimist ei olnud Ernst Thälmanni saatuse kohta midagi teada. Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee ülesandel sóitis E. Thälmanni naine Rosa Thälmann Hamburgist Berliini, et teada saada, kus asub tema mees, luua temaga kontakt. Sel ajal asus E. Thälmann Moabiti eeluurimisvanglas, kus teda hoiti üksikkongis teistest rangelt isoleerituna. Kui Rosa Thälmann tuli pärast mehe areteerimist Berliini, läks ta kohe gestaposse, kus ta raskustega sai teada, missuguses vanglas asub tema mees, kuid kokkusaamise lubamisest keelduti kategooriliselt. Rosa Thälmann teatas gestapos, kui tal ei lubata näha meest, saab kóigile selgeks, et Thälmann on tapetud, see aga erutab kogu maailma. Pärast järelemótlemist lubasid gestapolased neil kohtuda. [3]

Ernst Thälmanni juures kasutati kóige julmemaid meetodeid, et saavutada ülestunnistus ning saada andmeid tema seltsimeeste poliitilise tegevuse kohta. Alguses püüti andmeid välja meelitada, et see ei ónnestunud, siis kasutati füüsilist jóudu. Ka see meetód ei andnud tulemusi. Kasutati ka hüpnoosi. See katse rikkus Ernst Thälmanni nii tugevat närvisüsteemi, kuid ta säilitas rahu ja mótete selguse. Järgnes metsik piinamine. [4] Piinamised tegid Ernst Thälmannist invaliidi. Kui ta läks kokkusaamisele abikaasaga, siis

---

[3] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 217.

[4] Sealsamas, lk. 215.

kõndis ta vaevaliselt, hambaid ei olnud, nägu paistetanud, üleni pekstud, istuda ei saanud. Thälmanni ülekuulamine toimus vaheaegadega 8-10 tundi päevas mitme päeva jooksul. Teda ähvardati, kui ta peaks rääkima piinamistest, siis sunnitakse ta igaveseks vaikima. Thälmanni hoiti üksikkongis poolkeldrikorrusel, kus hoiti eriti ohtlikke kurjategijaid. Talle lubati vaid lühikesi jalutuskäike kõvendatud valve all.

Juba esimestel kuudel pärast Thälmanni areteerimist sai maailma üldsus mitmesuguseid teid pidi teada tema ebainimlikust kohtlemisest vanglas. Kui välismaal levis kuuldus, et hitlerlased on E. Thälmanni tapnud, pidid natslikud kohtuorganid mitmele välismaa delegatsioonile andma loa külastada teda vanglas. 1934. aastal külastasid Ernst Thälmanni Saarimaa töölised. Kokkusaamisel vastas Thälmann ühe kaevuri küsimusele, kas teda julmalt koheldakse, kõige suuremas ärrituses: "Jah! Mind piinatakse! Mind koheldakse kõige julmemal viisil. Rääkige sellest Saarimaa töölistele!" Gestapolased sundisid pärast seda Saarimaa delegatsiooni numbrist lahkuma, katkestades nende jutuajamise E. Thälmanniga. [5]

Ernst Thälmanni kirjad vanglast toimetati illegaalseid teid pidi Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomiteele ja Komiternile ning legaalselt omastele. Sõltumata aadressist käsitles ta kirjades parteielu,

---

[5] W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 160.

rahvusvahelisi ja isikliku elu probleeme. Tihti õpetas ta seltsimehi, kuidas käituda areteerimise puhul ülekuulamisel; teatas konreetselt, milles teda süüdistatakse; teatas seltsimeeste nimed, kelle kaudu saab temaga sidet pidada. Nende seltsimeeste kaudu palus endale saata kõik, mida partei on viimasel ajal välja andnud ühisrinde kohta. See teema, nagu fašismi ja sõja vastu võitlemise teema läbib punase joonena kõiki E. Thälmanni kirju vanglast.

Ernst Thälmanni kirjadest nähtub, kuivõrd tema poliitiline tegevus oli tihedalt seotud tema isikliku eluga. Ta oli hoolitsevaks isaks ja tähelepanelikuks meheks, ustavaks seltsimeheks. Vaatamata raskele haigusele ja üksindusele, tuli ta toime teda aeg-ajalt haaravate depressioonidega meeleolus ning säilitas oma kirjades reipa meeleolu ja usu naisesse, tütresse, seltsimeestesse ning võitlusse. [6]

Kirjad vanglast räägivad E. Thälmanni ebatavalisest jõust ja lõppematust revolutsioonilisest energiast - nad olid tugevamad vangla paksudest kiviseintest.

Pärast 14-päevast vangistust kirjutas Ernst Thälmann 18. märtsil 1933. aastal oma naisele sellest, millal ta vabaneb: "Läheb palju, palju aega ... Aga seni on selge üks: kes võitleb idee eest, suure ja võimsa idee eest, see peab oskama rahulikult, teadli-

---

[6] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 223.

kult ja nagu sobib ausale revolutsionäärile, suure visadusega kandma kóik kannatused selles möödapääsmatus vóitluses. Sest töötav inimkond,eelkóige proletariaat otsustab ja lahendab tulevikus, kes toob Saksamaale natsionaalse vabanemise.

Need 14 päeva olid küllalt rängad, mul ei olnud ajalehti, peaaegu puudus vóimalus kirjutamiseks, ei olnud raha postikuludeks, suitsetada ei saanud, polnud pennigi ostudeks... Sinu kirja sisu róómustas mind väga. Jää vapraks ja julgeks, ka mina jään siin selliseks, sest ikka uuesti ja uuesti móistan, et vóitlesin helge ja óige idee eest ... " [7]

Oma isale kirjutas E. Thälmann 1. mail 1933. aastal: "Vabaduse eest vóitlejale ei ole häbi ega ónnetus, kui ta sel päeval nagu paljud tuhanded vóitlejad, on vabadusest ilma jäetud. Nagu päikesel tuleb vahel rängalt vóidelda, et oma kiirtega katki rebida süngete pilvede eesriie, ja lópuks ta ikka särab nii ka tóde ja óigus liiguvad edasi, rajavad endale uut teed tulevikku. Teadmine, et ei teinud midagi kurja, aga nii mehisus, vastupidamine ja lootus ... annavad mulle siin kindla tugipunkti, aitavad kergemini mööda saata aja üksluiseid tunde täielikus iseolatsioonis. ... Oma sünnipäevaks sain saja kaardi ringis ainuüksi oma sünnilinnast. Muidugi, suure hilinemisega, kuid róóm ei

---

7 Э. Тельман, Письма из тюрьмы родным и близким (1933 - 1937 гг.), стр. 17.

ole seetóttu väiksem ..." [8]

Esimestel kuudel pärast E. Thälmanni areteerimist suri tema isa. Poeg ei saanud luba osa vótta matustest. E. Thälmann, kes mitmenädalaliste vaheaegade järel tahtis móned read saata oma naisele ja tütrele, kirjutas neil päevil oma tütrele Irmale, tollal veel kooliópilasele, tema sünnipäeva puhul: "Kindlasti móistad sa, miks ma ei saatnud sulle eraldi postkaarti ja piirdun sellega, et lühidalt ja tagasihoidlikult, kuid kogu südamest ja suurima armastusega annan sulle edasi oma lühikesed ónnesoovid selles kirjas. Kuid saatus, mis meile kóigile valmistab muresid ja eriti sind juba nii noores eas sedavórd raskelt tabab, ei tohi meist vóitu saada, vaid me peame sel karmil ja raskel ajal olema mehised ja vaprad.

Kuigi politsei ei lubanud mul oma armastatud isa matustest osa vótta, tean ma, et móttes olite kóik minuga ja lohutasite mind." [9]

Ernst Thälmanni naine, kes oli ustavaks kaaslaseks kogu tema poliitilise tegevuse vältel, sai kindlaks ja ennastsalgavaks toeks ka vangla-aastail. Rosa Thälmann tegi kóik, mis ta vóimuses oli, et niipalju kui seda lubas gestaporežiim, kergendada oma mehel vanglas viibimist. R. Thälmann oli ainuke, kes

---

[8] Э. Тельман, Письма из тюрьмы родным и близким (1933 - 1937 гг.), стр. 27.

[9] Э. Тельман, Письма из тюрьмы родным и близким (1933 - 1937 гг.), стр. 31.

tohtis E. Thälmanni aeg-ajalt külastada, talle kirjutada ja saata mõningaid toiduaineid. 1933. aasta detsemvris kirjutatud kirjas avaldas E. Thälmann tänu naisele ning, viibides ise vanglas, julgustas teda: "Need read meenutavad mulle õnnelikke ja tihtigi raskeid tunde, mida me ühiselt läbi elasime. Jäägem siis ka praegu, võib-olla kõige raskema katsumuse ees meie saatuses, tugevasti seotuks teineteisega, nagu see meie elus alati on olnud ..." [10]

Mõni aasta hiljem, 1937. aasta algul, kirjutas Ernst Thälmann naisele: " ... sa tunned nii sügavalt kaasa mu olukorrale, mõtled nii palju meie ühisele elamusterikkale elule - seda kõike elustas sinu kiri ja tegi mind nii rõõmsaks , nagu ma enam ammugi pole olnud ...

Mind ümbritseb surmavaikus. Mu pilk on suunatud aknale, ja ma mõtlen armastatud kodulinnast. Algavad järelemõtlemise ja sisemise võitluse tunnid. Mulle on mu tee ette määratud, olgu ta nii raske kui tahes. Seda teed läbi käia aitab mu tugev, vankumatu iseloom. Igapäevane alandus, inimväärikuse jalge alla sõtkumine on õudne. Kuid see võitlus on minu saatus." [11]

Ernst Thälmann saavutas loa saada vanglas ajalehti. See andis talle võimaluse väheselgi määral orienteeruda sündmuste käigus. Ta uuris ajalehti pea-

---

[10] Э. Тельман, Письма из тюрьмы родным и близким (1933-1937 гг.), стр. 31.

[11] Э. Тельман, Письма из тюрьмы родным и близким (1933-1937 гг.), стр. 149.

miselt selles suhtes, mida vaevu mainiti ja lugeja ees püüti maha vaikida. Vanglas õppis Thälmann veelgi paremini lugema ridade vahelt ja nägema poliitiliselt olulist isegi udustes väljendustes. Tema kirjavahetus perekonnaga allutati nüüd muidugi veel rangemale tsensuurile kui enne. E. Thälmann protesteeris korduvalt ja energiliselt nende kitsenduste vastu. Ta kirjutas temale saadetud kirjade kinnipidamisest: "Ma rõõmustan siin kirja saades veelgi rohkem kui omal ajal rindel olles. Siin ma saan kirju ja postkaarte ju ainult sinult. Mulle ei anta edasi isegi minu lähimate sugulaste õnnesoove sünnipäeva puhul, rääkimata muust postist, mis on saabunud sadadelt mu sõpradelt ja tuttavatelt. Sünnipäeval anti mulle kätte ainult kolm postkaarti. Ja miks? Selle eest, et ma olen poliitiline süüdlane, karistatakse mind juba eeluurimisel." [12]

Tähelepanelikult jälgis Ernst Thälmann vanglapäevil majanduse osakonda natslikes ajalehtedes. Haritud marksistina oskas ta kuivade statistiliste andmete alusel, mis olid arvestatud esmajoones majanduse spetsialistidele ega pakkunud huvi tavalisele lugejale, teha tõsiseid ja tähtsaid üldistusi; muuseas lõi ta endale ka enam-vähem selge pildi Nõukogude Liidus tormiliselt arenevast sotsialistlikust ülesehi-

---

12 Э. Тельман, Письма из тюрьмы родным и близким, стр. 36.

tustööst. Ühes kirjas 1934. aastast kirjutas Thälmann: "Muide, ka siin esineb vaheldust, näiteks see hulk uudiseid Saksamaa, kogu maailma ja samuti Nõukogude Liidu kohta, millest ma teada saan lehtede kaudu ja mis vaimu värskendavad ning tugevdavad. Tehniline progress Nõukogude Liidus teeb viimasel ajal tohutuid edusamme kõigist raskustest hoolimata." [13]

Ja Ernst Thälmann, kes oma kongis natsliku ajakirjanduse nappide teadete järgi lõi endale ettekujutuse sotsialistliku ülesehitustöö käigust Nõukogude Liidus ning kirjutas selle edusammudest oma kirjas uhkuse ja vaimustusega, mõtles sellest, missugune oleks Saksamaa tulevik, kui ta saaks vabaks, Nõukogude Liidule sõbralikuks riigiks. Koos sellega mõistis ta selgesti, et isegi tolleaegse Saksamaa tingimustes on Nõukogude Liidus toimuval tohutu suurel ehitustööl suur positiivne tähtsus kogu saksa töötava rahva jaoks. Ta kirjutas: "Viimasel ajal rõõmustab väljavaadete paranemine Saksa-Vene kaubanduslikes suhetes. Uute tellimuste, mida Saksamaa tööstus praegu saab, jaotamine muutus olmuliselt kergemaks seoses sellega, et Saksamaa poolt on võetud tarvitusele täiendavad abinõud Nõukogude Liidu toodangu turustamise suurendamiseks; nende abinõude hulgas etendas kindlasti teatavat positiivset osa Venemaale antavate krediitide

13 Э. Тельман, Письма из тюрьмы родным и близким, стр. 37.

tähtaja pikendamisele". [14]

Kóik Ernst Thälmanni kirjad vanglast tóendavad, et ta oli vankumatu, kindla iseloomuga inimene, kes ka üksteist ja pool aastat kestnud üksikvangistuse kóige raskematel tundidel jäi muutumatult ustavaks iseendale, oma vóitluskaaslastele ja oma poliitilistele veendumustele.

Salapolitsei pidas süstemaatiliselt jahti E. Thälmanni kirjadele. Korduvalt toimusid läbiotsimised Rosa Thälmanni juures. Vaevalt oli ta kätte saanud ja läbi lugenud mehe kirjad, kui gestapo ametnikud need talt ära vótsid. Sageli lubati tal kirjad kord läbi lugeda gestapo hoones ja vóeti sealsamas ära, Protestiks loobus E. Thälmann edasisest kirjavahetusest naise ja tütrega, kuid ta leidis teid oma märkmete illegaalseks edasitoimetamiseks vanglaseltsimeeste kaudu. [15]

Oma vangikambrist jälgis Thälmann maailma poliitiliste sündmuste arengut. Isegi vanglast hoiatas ta kóigi tema käsutuses olevate vahenditega saksa rahvast. Kui Hitler ootamatult ründas Nóukogude Liitu ning esimese hooga tungis sügavale Venemaa piiridesse, kui 1941. aasta sügisel wehrmacht seisis Moskva, Leningradi ja Rostovi all, kuulutas peaaegu kaheksa aastat kogu maailmast eraldatud E. Thälmann, et Nóu-

[14] Э. Тельман, Письма из тюрьмы родным и близким, стр. 38.

[15] W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 158.

kogude Liit saavutab võidu hitlerliku Saksamaa üle. Seda ütles ta julgelt gestapolastele. [16] Neile näis, et Thälmannil on vanglapsühhoos, et Thälmann on vaimuhaige, lootusetult kangekaelne inimene. E. Thälmann uskus kindlalt nõukogude rahva jõusse, maailma kõigi vabade rahvaste jõusse.

13. augustil 1937. aastal toimetati Ernst Thälmann sandarmite ja gestapolaste valve all Moabiti vanglast Hannoveri vanglasse. Vangivalvurid said käsu, et mitte keegi vangidest ei näeks Thälmanni. Jalutuskäikudel saatis teda kaks relvastatud valvurit. Vangikongid, mis asusid E. Thälmanni kongi naabruses, vabastati, et tal poleks võimalust luua sidet teiste vangidega. Trellitatud aken oli spetsiaalselt väiksemaks tehtud. Gestapo suurendas pidevalt vangla sise- ja välisvalvet, et kaoks igasugune võimalus põgenemiseks. Parteiseltsimehed püüdsid organiseerida Thälmanni põgenemist, kuid organisatsiooni sattus provokaator, kes kandis kõigest ette gestapos. Paljud antifašistid areteeriti. Thälmann paigutati kiiresti kõrvalhoonesse. [17]

Hannoveri vangla raskeis tingimustes Ernst Thälmann haigestus. Pärast raskekujulist grippi algas tal maohaigus. Aastatepikkuse tegevusetuse, liikumatu eluviisi ja üksluise vesise söögi tagajärjel oli E. Thälmann ebaloomulikult paksuks muutunud. [18]

16 W. Bredel, Ernst Tgälmann, lk. 168.
17 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 236.
18 W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 162.

11. augustil 1943. aastal viidi Ernst Thälmann Hannoveri vanglast kriminaalkurjategijate vanglasse Bautzenisse. [19] Seda peeti gestapo poolt ranges saladuses. Võib julgesti väita, et selleks ajaks oli gestapolastel juba kavatsus mórvata Ernst Thälmann. Punaarmee oli andnud hitlerlikule armeele Stalingradi all otsustava löögi. Ta sammus võidult võidule ja puhastas peaaegu kogu Nóukogude territooriumi saksa vallutajatest. Sóda astus oma viimsesse faasi: algas tormijooks Saksamaale. Hitlerlik fašism oli kaotanud sója.

Ernst Thälmanni üleviimisel Bautzeni vanglasse ei lakanud antifašistide liikumine tema vabastamiseks. Kommunistid valmistasid ette plaani Thälmanni pógenemiseks. Plaani elluviimist takistasid antifašistide järjest sagenevad areteerimised.

Unistades pógenemisest valmistus E. Thälmann samal ajal võimalikus kohtuprotsessiks. Kohe pärast areteerimist teatasid hitlerlased, et antakse kohtu alla. Kohtuprotsessi lükati aga pidevalt edasi. Hitlerlased teatasid mitmel korral, et eelseisev kohtuprotsess "peakommunisti"üle saab olema niisugune, et "maailmal jääb hing hirmust kinni." [20] Kuid natslikud ajalehed teatasid alati, et Thälmanni kohtuprotsess lükatakse edasi.

---

[19] Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 238.

Kui Hitler nimetas Himmleri siseministriks ja Saksamaa politsei diktaatoriks, viidi Ernst Thälmann 1944. aasta augustis Bautzeni vanglast üle Buchenwaldi koonduslaagrisse Weimari lähedal. Varsti pärast seda ta mórvati. Ehtsal natslikul kombel varjasid mórvarid seda arga tegu. Isegi gestapo roimarid móistsid, et senised stereotüüpsed formuleeringud, nagu "maha lastud pógenemiskatsel" vói "lópetas elu enesetapmisega vanglas" olid kaotanud igasuguse tóepärasuse. Et varjata Thälmanni mórvamist, kasti käiku uus trikk.

14. septembril 1944 kell 20.45 teatas Saksa raadio: "Inglise-ameerika óhurünnaku ajal Weimari ümbrusele 28. augustil heideti palju lóhkepommе ka Buchenwaldi koonduslaagrile. Surmasaanud vangide hulgas on muuseas ka endised Riigipäeva saadikud Breitscheid ja Thälmann." [20]

See teade - ebatavaliselt rumal ja kohamakas vale - on propagandaministeeriumi ja gestapo kooskólastamata töö vili. Hitlerlikul Saksamaal anti raadios iga päev teateid óhuohu kohta, ja 28. augustil kell 9 óhtul teatati: "Riigi territooriumi kohal pole ühtegi vaenlase lahingukoondist." [21]

1945. aasta juunis, kui toimus Göringi ülekuu-

---

[20] W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 170.

[21] Sealsamas, lk. 171.

lamine, esitati talle küsimus E. Thälmanni saatuse kohta. Göring vastas, et Ernst Thälmann asus Buchenwaldi koonduslaagris ja hukkus liitlaste õhurünnaku ajal. Buchenwaldis asusid sõjatehased, pommitati neid. [22]

Sellest, kuidas 18. augustil 1944. aastal tapeti Buchenwaldis Ernst Thälmann, annavad tõepärase pildi endiste Buchenwaldi vangide tunnistused. Juhtunust jutustas poolakas Marian Zgoda, kes oli sel ajal Buchenwaldi vang: "Pärast keskpäeva 17. augustil 1944 anti edasi telefonogramm, milles kästi ahjud ette valmistada. Kuni kella 16-ni ei juhtunud midagi. Olukord oli pinev, kella 18-ni ei juhtunud midagi. Kella 20 paiku suleti vangid barakkidesse, kellelgi ei lubatud väljuda." M. Zgoda väljus hoonest ventilatsiooni-šahti kaudu, läks krematooriumi juurde ja peitis end šlakihunniku taha. Seal lamas ta kesköönі. Gestapolased olid krematooriumi kantseleis, millest nad tihti väljusid, et näha, kas pole saabunud oodatud auto. Mitmel korral helises telefon.

Kell 0.10 jõudis kohale sõiduauto, millest väljus kolm inimest. Üks nendest oli vang - pikka kasvu, laiaõlgne, kiilaspäine. Sel momendil, kui ta gestapolaste vahel astus krematooriumi, kõlas kolm lasku. Umbes kolme minuti pärast kostis neljas lask. Mõne aja pärast tuli krematooriumist välja kaks saks-

---

22 Л. Безыменский, Как погиб Эрнст Тельман, "Новое время" № 48, 1968.

last. Küsimusele, kes tapeti, vastas teine, et see oli kommunistide juht Thälmann. [23]

Kaua aega ei olnud mingisuguseid dokumentaalseid kinnitusi Zgoda jutustusele. E. Thälmanni vanglakaardile oli märgitud, et ta hukkus vaenlase lennurünnaku ajal 28. aug. 1944. aastal.

D. Davidovitši avaldas oma raamatus dokumendi, mis paljastab fašistlikud timukad. See deokument on leht märkustega, mille H. Himmler 14. aug. 1944.a. koostas enda jaoks enne aruandega Hitleri juurde minekut. Kokku on märgitud lehele 12 küsimust. Viimane neist - "Thälmann" ning selle järel füüreri käsk - "hukata". [24] Ernst Thälmann hukkus fašistlike timukate käe läbi. Tema kohta kirjutas W. Bredel: "Mitte ükski saksa antifašist ei olnud vastupidavam võitluses imperialistliku reaktsiooni, militarismi ja natsismi vastu kui E. Thälmann. Ei olnud teist niisugust tegelast, kes oleks nii palju energiat pannud saksa töörahva kõigi progressiivsete jõudude ühendamise üritusse. Mitte keegi ei näinud Thälmannist siiramalt ja järjekindlamalt vaeva sõpruse tugevdamiseks saksa ja vene rahva vahel ning usaldusliku vahekorra loomiseks kõigi teiste rahvastega." [25]

Raske on paremini öelda, kui ta ise üthes ühes

23 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 284-286.

24 Д.С. Давидович, Эрнст Тельман, стр. 289.

25 W. Bredel, Ernst Thälmann, lk. 174.

oma surmaeelses kirjas: "Ma olen veri saksa töölisklassi verest, vili tema viljast. Kui revolutsioonilise klassi poeg sain hiljem tema revolutsioonililiseks juhiks. Minu elu ja töö olid suunatud ainult saksa töötava rahva heaks. Minu teadmised, jõud ja kogemused - kogu mu olemus oli antud Saksamaa tuleviku heaks, sotsialismi võidu jaoks, vabaduse, saksa rahva uue õitsengu heaks ..." [26]

---

26 Л. Безыменский, Как погиб Эрнст Тельман, "Новое время" № 48, 1968, стр. 32.

KOKKUVÕTE

Pärast August Bebelit ja Karl Liebknechti oli Ernst Thälmann saksa proletariaadi kõige populaarsem juht, uut tüüpi rahvatribuun.

Ernst Thälmanni ajalooline teene seisneb selles, et Karl Liebknechti ja Rosa Luxemburgi poolt rajatud Saksamaa Kommunistlik Partei muutus tema juhtimisel revolutsiooniliseks massiparteiks, selles, et tema esimesena ja täie järjekindlusega propageeris saksa töölisliikumises ja saksa rahva hulgas Lenini õpetust.

16-aastaselt astus Ernst Thälmann Saksamaa Sotsiaaldemokraatlikku Parteisse ja Vabade Ametiühingute liikmeks. Noorusest peale võitles ta aktiivselt saksa imperialismi vastu.

Ernst Thälmann kasvas ja arendas oma võimeid võitluses Saksamaa Kommunistliku Partei ideoloogilise kindlustamise ja töörahva hulkadega tihedamate sidemete sisseseadmise eest. Ta mõistis, et otsustavat tähtsust omab töölisklassi ühinemine. Sellepärast selgitas ta väsimatult töölistele, missugusel teel on võimalik teostada tööliste ühisrinnet.

Parteikaadrile õpetas E. Thälmann, et tõeliseks kommunismi eest võitlejaks võib saada ainult see, kes oskab ühendada aktiivse, igapäevase võitluse marksismi-

leninismi teooria sügava tundmaõppimisega.

1922. aastal valisid seltsimehed Ernst Thälmanni Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee liikmeks, 1925. aastal Saksamaa Kommunistliku Partei Keskkomitee esimeheks.

Pärast fašistliku diktatuuri kehtestamist areteeriti 1933. aastal Ernst Thälmann. Üksteist ja pool aastat pidasid fašistlikud vangivalvurid teda üksikvangistuses, välismaailmast äralõigatuna, kuid Thälmann jäi vankumatuks.

Ernst Thälmanni mõrvamine oli plaanipäraselt ette valmistatud. 1943. aastal viidi ta Hannoveri vanglast üle Bautzeni vanglasse. Otsustanud E. Thälmanni mõrvata, püüti seda kuritegu varjata. Seepärast areteerisid gestapolased naise Rosa ja tütre Irma. Sellega loodeti oma kuritegu mõninga aja salajas hoida. Pärast mõrvamist teatati ametlikult, et Ernst Thälmann olevat hukkunud ühe Inglise-Ameerika pommirünnaku ajal Buchenwaldi koonduslaagrile.

1944. aasta augustikuul mõrvati fašistliku valitsuse käsul Ernst Thälmann, saksa töölisliikumise väljapaistvaim juht Weimari vabariigi perioodil. 18. augustil avaldavad saksa töölisklass ja kogu maailma kõik rahuarmastavad jõud austust selle suure poliitikategelase mälestusele, kes Weimari vabariigi aastail juhtis saksa töörahva võitlust saksa imperialismi vastu, juhtis võitlust rahu ja rahva õiguste eest.

Ernst Thälmanni ennustus, et Nõukogude Liidu kangelaslik rahvas hävitab saksa fašismi, on tõeks saanud. Ühel kolmandikul Saksamaal on rajatud rahuarmastav demokraatlik vabariik. Ernst Thälmann ei elanud võiduni, kuid tema tööd jätkasid W. Pieck, O. Grotewohl, W. Ulbricht. Nende juhtimisel on saavutatud töölisklassi ühtsus ja on loodud Saksamaa Sotsialistlik Ühtsuspartei, kes võitleb marksismi-leninismi teadusliku õpetuse lipu all.

Р е з ю м е

Тема дипломной работы "Эрнст Тельман - вождь немецкого трудового народа". Эрнст Тельман был членом Коммунистической партии Германии, ее вождем. Всю свою жизнь он посвятил борьбе за немецкий рабочий класс и за улучшение условий жизни всего трудового народа. В своей революционной деятельности Эрнст Тельман боролся за создание партии нового типа - Коммунистической партии Германии. Он последовательно боролся за создание единого фронта, особенно большое внимание уделял работе в профсоюзах, в молодежных и других организациях, боролся против милитаризма и фашизма. Жизнь Эрнст Тельмана была разнообразной, а его богатый опыт имеет большое значение и в настоящее время.

Работа состоит из четырех глав.

I глава: Начало революционной деятельности Эрнст Тельмана до выступления в Коммунистическую партию Германии. Эрнст Тельман принимал участие в работе профсоюза рабочим транспорта и вступил в социал-демократическую партию Германии, где он принадлежал к левым.

П глава: Деятельность Эрнст Тельмана в 1920-1924 годах. Главным событием этого периода было объединение Независимой социал-демократической партии Германии, в котором исключительную роль сыграл Э. Тельман и революционный кризис в Германии осенью 1923 г., во

время которого Тельман руководил вооруженным восстанием в Гамбурге.

Ш глава: Деятельность Э. Тельмана в Коммунистической партии Германии с 1924-1933 г. Это период временной стабилизации капитализма после экономического кризиса, период роста угрозы фашизма. В 1925 г. Э. Тельман был избран председателем Коммунистической партии Германии. Он продолжал борьбу за ленинскую линию в партии, за создание единого фронта, за демократию, против милитаризма и фашизма.

IУ глава: Борьба Э. Тельмана в условиях фашистской тюрьмы. В 1933 г. после установления фашистской диктатуры Э. Тельмана арестовали. Одиннадцать лет и шесть месяцев находился он в одиночной камере под надзором фашистской стражи, оторванной от повседневной жизни и народной борьбы. В августе 1944 года фашистские палачи убили Э. Тельмана - выдающегося вождя немецкого рабочего движения.

Дело начатое Э. Тельманом продолжили его соратники В. Пик, В. Ульбрихт и другие.

KASUTATUD KIRJANDUS

Marksismi-leninismi klassikud

MARX, K. ja ENGELS, F. Kommunistliku partei manifest, Tallinn, 1966.

LENIN, V.I. Teosed, kd. 20, Tallinn, 1953.

LENIN, V.I. Teosed, kd. 21, Tallinn, 1953.

LENIN, V.I. Teosed, kd. 23, Tallinn, 1953.

LENIN, V.I. Teosed, kd. 32, Tallinn, 1955.

Allikad, dokumendid

ULBRICHT, W. Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, Aus Reden und Aufsätzen, Band I: 1918-1933, Berlin, 1953.

Zur Geschichte der Kommunistischen Partei Deutschlands Eine Auswahl von Materialen und Dokumenten aus den Jahren 1914-1946, Berlin, 1955.

ДИМИТРОВ, Г. Наступление фашизма и задачи Коммунистического Интернационала в борьбе за единство рабочего класса, против фашизма, Москва, I958.

ТЕЛЬМАН, Э. Избранные статьи и речи, К истории германского рабочего движения, том I (июнь I9I9 - ноябрь I928), Москва, I957.

ТЕЛЬМАН, Э. Избранные статьи и речи, К истории германского рабочего движения, том II (ноябрь I928 года - сентябрь I939 года), Москва, I958.

ТЕЛЬМАН, Э. Письма из тюрьмы родным и близким (1933-1937 гг.), Москва, 1968.

35 лет Коммунистической партии Германии, Москва, 1955.

Хрестоматия по новейшей истории, том I 1917-1939 документы и материалы, Москва, 1960.

Perioodika

"Вопросы истории" (№ II, 1958) Ноябрьская революция 1918 г. в Германии (Тезисы к 40-й годовщине).

"Новое время" (№ 48, 1968), Безыменский, Л. Как погиб Эрнст Тельман.

Kirjandus

BREDEL, W. Ernst Thälmann, Tallinn, 1957.

ВЕСТЕР-ТЕЛЬМАН, И. Воспоминания о моем отце, Лениздат, 1957.

Германии бессмертный сын, Воспоминания об Эрнсте Тельмане, Москва, 1963.

ДАВИДОВИЧ, Д.С. Эрнст Тельман, Страницы жизни и борьбы, Москва, 1968.

ДАВИДОВИЧ, Д.С. Революционный кризис 1923 г. в Германии и Гамбургское восстание, Москва, 1963.

ДЯКИН, В.С. Коммунистическая партия Германии и проблема единого фронта в годы относительной стабилизации капитализма 1924-1928 гг., Москва-Ленинград, 1961.

Из истории Германии нового и новейшего времени, Сборник статей, Москва, 1958.

КУЛЬБАКИН, В.Д. Очерки новейшей истории Германии, Москва, 1962.

Ноябрьская революция в Германии, Сборник статей и материалов, Москва, 1960.

РОЗАНОВ, Г.Л. Очерки новейшей истории Германии, Москва, 1957.

ШЕВЕРДА, Л.А. Рабочее движение в Германии в 1918-1939 годах, Москва, 1957.

SISUKORD

SISSEJUHATUS 2

I PEATÜKK. ERNST THÄLMANNI REVOLITSIOONILISE TEGEVUSE ALGUS KUNI SAKSAMAA KOMMUNISTLIKUSSE PARTEISSE ASTUMISENI 5

II PEATÜKK. ERNST THÄLMANNI TEGEVUS 1920 - 1924 32

III PEATÜKK. ERNST THÄLMANNI TEGEVUS SAKSAMAA KOMMUNISTLIKUS PARTEIS AASTAIL 1924 - 1933 54

IV PEATÜKK. ERNST THÄLMANNI VÕITLUS FASISTLIKU VANGLA TINGIMUSTES 85

KOKKUVÕTE 102

RESÜMEE VENE KEELES 105

KASUTATUD KIRJANDUS 107